

S Ö Z L Ü K

Bu sözlükte, yabancı kelimeler, İstanbul şivesinde kullanılmıyan Türkçe kelimeler, terimler, metinlerin veya açıklamaların içinde geçen kişi adları toplanmıştır.

Yabancı kelimeler metinler içindeki yazılmış şekilleriyle alınmış, bunların bugünkü söyleyişimize ve imlâmıza uygun şekilleri parantez içinde ayrıca göstermiştir.

Kısaltmalar: *a.* Arapça, *f.* Farsça, *fr.* Fransızca, *İn.* İngilizce, *it.* İtalyanca, *yun.* Yunanca, *lât.* Lâtinçe, *tak.* isim veya sıfat takımı, *bk.* bak, *mec.* mecaz yoluyla, *krş.* karşılaştırınız.

A

- Ab** (r.): su.
Abd (a): kul, köle.
Abes (a.): boş, faydasız, lüzumsuz, mü-nasebetsiz.
A'cep (a.): en acip, en garip
Aceze-perver (a., f.): âcizleri sever.
Adâb (Âdap) (a.): 1. edep; 2. usul-ler; 3. edebiyat bilimi.
Adât (a.): âdetler.
Adem (a.): yokluk.
Adid, Adide (a.): müteaddit, bir çok.
Adû (a.): düşman
Aftâb (Afitap) (f.): güneş.
Âfâk (Âfak) (a.): ufuklar.
Ağıt: Halk edebiyatında, sevilen bir kimsenin ölümünden duyulan acıları anlatmak için söylenen şiirler. (krş. *Mersiye*).
Aguş (f.): kucak
Ağrâz (a.): garazlar, maksatlar, niyet-ler.
Ağyâr (Ağyar) (a.): başkaları, rakip-ler.
Ahâd (a.): birler, fertler. **Ahâd-ı nâs:** insan fertleri, halktan kimseler, o-kumamış halk tabakasından olan-lar.
Ahcâr (a.): taşlar.
Ahd (Ahid) (.): 1. söz verme, and; 2. zaman, devir
Ahfâd (ahfat) (a.): torunlar.
Ahibbâ (Ahibba) (q.): ahbaplar, dost-lar.
Ahîr, Ahire (Ahir, Ahire) a.): son, sondaki, en son.
Ahter (f.): yıldız.
Ahvâl (Ahval) (a.): haller.
Ahz (a.): alma.
Akalliyet (Akalliyet) (a.): azınlık.
Akdem (a.): daha eski, daha önce.
Aksâm (aksam) (a.): kısımlar.
Aksâ-yı Şark (a., [f. tak.]): uzakdoğu.
Aktâr (a.): taraflar. **Aktar-ı baide:** uzak taraflar (uzak yerler).
Akvâm (a.): kavimler.
Akim (a.): kısır, verimsiz.
A'lâ (Âlâ) (a.): 1. üstün, en yüksek; 2. iyi, güzel.
Âlâm (a.): elemeler.
Âlât (a.): aletler.
Âlâ-tarik-il-kıyâs (a.): kıyas yoluyla.
Âlâ-yiş (f.): gösteriş.
Al-el-ekser (a.): ekseriyetle, çoğu zaman
Alenî (Aleni) (a.): açık.
Âlûde (f.): 1. bulaşmış, bulaşık; 2. dal-mış.
Âlî (Âli) (a.): yüksek, yüce.
Âm (a.): umuma ait, herkese ait, umu-mi.
Âmâl (a.): emeller.
A'mâl (Âmal) (a.): ameller, işler.
A'mâk (a.): (a.) derinlikler.
Amik, Amika (Amik, Amika) (a.): de-rin.
Âmir (a.): emreden.
An'ane (Ananae) (a.): gelenek.
An-be-an (a., f.): gittikçe
Ârâ (Âra) (a.): reyler, oylar. **ittifâk-ı ârâ:** oy birliği
Ârâmîş (f.): huzur, rahat.

Arbede (a.): kavga.
Arif Arife (a.): irfanlı, bilgili, kültürlü.
Arıza (Ariza) (a.): küçükten büyüğe gönderilen mektup.
Ârî (Âri) (a.): 1. çıplak; 2. boş; 3. -den âri: sızs. (Fesâhatten âri: fesâhatsız).
Arş (a.): eskiden, dünyanın etrafındaki dokuz kat gökü kuşattığına inanılan gök tabakası.
Ar dramatik (fr. Art dramatique) dram sanatı.
Âriyeten (a.): ödünç olarak.
Arûs (a.): gelin.
Arziyyât (a.): jeoloji.
A'sâb (Âsap) (a.): sinirler.
A'sâr (Âsâr) (a.): asırlar, yüzyıllar.
Âsâr (Âsar) (a.): 1. eserler; 2. tesirler.
Âsâyiş (Asayiş) (f.): rahat, sükûn.
Âsiyâb (Asiyap) (f.): değirmen.
Asr (Asır) (a.): 1. yüzyıl; 2. devir.
Âsmân (Asuman) (f.): gök.
Âstân (âsitan) (f.): 1. eşik; 2. dergâh.
Aşâyir (a.): aşiretler.
Aşinâ (Aşina) (f.): tanıdık.
Aşiyân, Aşiyâne (f.): yuva.
Atasözü: bir düşünceyi, bir hayat tecrübesini, bir öğüdü az kelime ile kısaca anlatan özlü sözler. İlk defa

kimin tarafından söylendikleri belli değildir, atalardan kalma diye kabul edilirler.

Âtî (Âti) (a.): 1. gelici, gelen; 2. gelecek zaman.
Atîk, Atika (.): eski.
Atiyye (a.): bahşış, vergi.
Avâm (Avam) (a.): halk. (**Avâm-ı nâs**: okumamış halk tabakası; ayaktakımı).
Av'ave (.): havlama.
Âvâz, âvâze (f.): yüksek ses, bağırıtı.
A'yân (Âyan) (a.): ileri gelenler.
Âyân (Ayan) (a.): açık, meydanda.
Âyine (Ayine) (f.): ayna.
Ayyâr (Ayyar) (a.): kurnaz, hiyleci.
Ayyûk (Ayyuk) (a.): 1. göğün yüksek yerinde bir yıldız, Keçi yıldızı, 2. (mec.) göğün pek yüksek yeri.
Azâd (Azat) (f.): 1. kurtulmuş, kurtulan, 2. kayıt altında olmıyan, hür.
Âzâde (Âzade) (f.): kayıt altında olmıyan, hür. (bk. **Azâd**).
A'zam (Âzam) (a.): en yüksek, en ulu.
Azamet (a.): ululuk.
Azîm (a.): büyük.
Azm (Azim) (a.): bir işi yapmaya kesin karar verme.

B

Bâb (Bap) (a.): 1. kapı; 2. kitabın bölümü; 3. resmî daire; 4. husus, konu.
Bacon, Francis (1561-1626): İngiliz filozof ve deneme yazarı. Son devirler felsefesinde metodolijinin kurucusu sayılmaktadır.
Bâd (bad) (f.): rüzgâr.
Bâde (f.): şarap.
Ba'dehû (Badehu): ondan sonra.
Ba'd-et-taâm (a.): yemekten sonra.
Ba'd-ezin (a.): bundan böyle.
Bâgî, Bâgiyye (a.): âsi.
Bağteten (a.): birdenbire.
Bahâdırân (Bahadırân) (a.): yiğitler.
Bahr (Bahir) (a.): deniz.
Bahren (a.): denizden, deniz yoluyla. (bk. **Bahr**).
Bahşâyîş (Bahşayiş) (f.): merhamet,

şefkat, ihsan, lûtf.
Bâ-husus (Bahusus) (f., a.): hususiyle.
Baid (Bait), **Baide** (a.): uzak.
Bakiyye (Bakiye) (a.): artık.
Bâl (f.): kanad.
Bâlâ (a.): 1. yüksek; 2. yukarı; 3. üst; 4. boy.
Bâlîğ (Baliğ): 1. yetişici, erişici; 2. olgunluk yaşına girmiş, ergin.
Bâr (f.): 1. yük; 2. meyva; 3. defa, ke-re; 4. yağdırıcı, saçıcı.
Bârân (Bâran) (f.): yağmur.
Bârid, Bârîde (Barit, Baride) (a.): soğuk.
Bâriz, Bârîze (Bariz, Barize) (a.): belirgin.
Basîret (Basiret) (a.): kalb gözü, öngörü.
Bâtıl (a.): hakikate dayanmıyan, boş.

- Bây** (f.): zengin.
- Baytare** (a.): baytarlık, baytarlık bilimi.
- Bâzû** (Bazu) (f.): pazu.
- Bâzû-bend** (Bazubent) (f.): 1. kola takılan şey, kolbağı; 2. kol müskası. (bk. Bend).
- Bed** (f.): kötü.
- Bedâhet** (Bedahet) (a.): 1. bellilik, açıklık; 2. hazır cevaplık.
- Bedâheteen** (Bedaheten) (a.): açıkça. (bk. **Bedâhet**).
- Bed-asl** (f., a.): kötü asıllı, kötü yaratışlı.
- Bedâyi'** (Bedayi) (a.): güzellikler, bedialar; benzeri bulunmayan yeni icatlar; yeni, görülmemiş, az bulunur şeyler. **Hikmet-i Bedâyi'**: estetik.
- Bedî** (Bedi) (a.): Belâgat'in edebî sanatlarından bahseden bölümü. (bk. **Belâgat**).
- Bedia** (Bedia) (a.): güzellik; yeni, görülmemiş, benzeri az bulunur şey.
- Bedihi** (Bedihi) (a.): ispata lüzum olmayacak kadar belli.
- Bediyyât** (Bediyyat) (a.): estetik.
- Bed-mâye** (f.): kötü mayalı.
- Begal** (f.): koltuk.
- Bekaa** (a.): 1. bâkilik, ölümsüzlük; 2. devalılık.
- Bel'** (a.): yutma.
- Belâgat** (a.): Söz sanatını öğreten bilim, edebiyat bilgisi, **Bedî**, **Beyan**, **maânî** diye üç bölüme ayrılır.
- Belâhet** (a.): budalalık, bönlük.
- Belâya** (a.): belâlar.
- Belâ-zede** (a., f.): belâyâ uğramış.
- Belde** (a.): şehir.
- Beliyye** (a.): kötü olay, belâ.
- Bend** (Bent) (a.): 1. bağ; 2. madde; 3. makale; 4. suyun önüne yapılan sed; 5. bir manzumeyi meydana getiren dörder, beşer, altışar. v.s. mısralık parçalardan her biri.
- Bende** (f.): kul, köle.
- Benî-âdem** (Beniâdem) (a.): Âdem oğlu, insan oğlu, insan.
- Benî-nev** (a.): nevi oğulları, insanlar.
- Berât** (Berat) (a.): bir kimseye bir şey veya imtiyaz verildiğini bildiren yazı, ferman.
- Berf** (f.): kar.
- Berk**: 1. (f.): yaprak. (**Berk ü bâr**: yaprak ve meyva) 2. (a.): şimşek.
- Beri-üz-zimme** (a.): temize çıkma, suçsuz olma.
- Ber-minvâl** (f., a.): tarz üzere. (**Ber-minvâl-i muharrer**: Yazıldığı üzere) (bk. **minvâl**).
- Ber, Berr** (a.): kara, toprak.
- Berren** (a.): karadan; kara yoluyla. (bk. **Ber, Berr**).
- Ber-vech** (f., a.): sebep üzere, tarz üzere. (bk. **Vech**).
- (**Ber-vech-i tedkik**: inceleme sebebi üzere.)
- (**Ber-vech-i bâlâ**: yukarda yazılı olduğu üzere).
- Beşer** (a.): insan.
- Bevâr** (a.): helâk olma, mahvolma.
- Beyân** (a.): Belâgat'in anlatış yollarını gösteren bölümü. (bk. **Belâgat**).
- Beyn** (a.): ara.
- Beyn-en-nâs** (a.): halk arası, halk arasında.
- Beyt** (a.): ev.
- Bezl** (a.): harcama, sarfetme.
- Beyzâ** (a.): beyaz.
- Bezm** (f.): sohbet meclisi.
- Bidâd** (f.): 1. zulüm; 2. zalim.
- Bidâyet** (Bidayet) (a.): başlangıç.
- Bid-defeât** (a.): defalarca, birkaç kere.
- Bi-dilân** (f.): kalbsizler.
- Bi-efgaan** (f.): ağlamıyan.
- Bi-fâide** (f., a.): faydasız.
- Bigâne** (Bigâne) (f.): yabancı.
- Bi-gayr-i hakkın** (f., a.): haksız olarak.
- Bi-hakkın** (a.): hakkiyle.
- Bihûş** (f.): akli gitmiş, baygın.
- Bilâd** (a.): beldeler, şehirler.
- Bil-âhara** (a.): sonra.
- Bil-cümle** (a.): bütün.
- Bil-islâh** (a.): islâh ile.
- Binâen-alâ-zâlik** (a.): bunun üzerine, bundan dolayı.
- Binevâ** (Bineva) (f.): nasipsiz, zavallı.
- Bi-nişân** (f.): izi kalmamış.
- Bi-nihâye** (f., a.): nihayetsiz.
- Bin-nisbe** (a.): nisbeten, oldukça.
- Bister** (f.): döşek.

Bit-tefe'ül (a.): tefe'ül ile, hayra yorarak (bk. **Tefe'ül**).
Bis-suhûle (a.): kolaylıkla, kolayca.
Bit-tefrik (a.): ayırarak.
Bivâye (f.): dul kadın.
Bizâr (f.): bıkmış, usanmış.
Boccacio, Giovanni (1313-1375): İtalyan hikâyecisi. **Deccameron** adlı eseriyle küçük hikâyeye çeşidinin kurucusu sayılmaktadır.
Brehmen: mecusi papazı.
Buffon (1707-1788): Fransız yazarı ve

tabii bilimler bilgini, Akademiye girerken söylediği üslup hakkındaki nutuk çok ünlüdür.

Buhayre (a.): denizcik, göl.
Burhân (Burhan) (a.): delil.
Burâdet (Burudet) (a.): soğukluk.
Bûsiş (Busiş) (f.): öpüş.
Bû, Bûy (f.): koku.
Bühtan (Bühtan) (a.): iftira.
Bükâ (a.): ağlama.
Byron, lord (1788-1834): İngiliz romantik şairi.

C

Câ, Cây (f.): mevki, yer.
Câ-be-câ (f.): yer yer. (bk. **Câ**).
Cahim (a.): cehennem.
Cahimî (a.): cehennemî, (bk. **Cahim**).
Câlib (Calip) (a.): çekici.
Can-fiken (f.): can yıkıcı, öldüren.
Can-güdâz (f.): canı mahveden.
Cânib (Canip) (a.): yan, taraf.
Can-sûz (f.): can yakıcı.
Cârî (cari) (a.): cereyan eden, akan.
Câvidânî (Cavidani) (f.): ebedî, ölmez.
Cebbâr (a.): zorba.
Cebel (a.): dağ.
Cebîn (a.): 1. alın; 2. korkak.
Cedid, Cedide (Cedit, Cedide) (a.): yeni.
Cedvel (Cetvel) (a.): 1. çizgi çizmeye mahsus alet; 2. kanal.
Celb (Celp) (a.): getirme, getirilme; çekme, çekilme.
Celi (Celi) (a.): aşikâr, açık.
Cem (a.): (bk. **Cemi**).
Cemaât (a.): cemaatler, topluluklar.
(Cemaât-ı beşeriyye: insan toplulukları.)
Cemâl (a.): güzellik.
Cemi (a.): 1. toplama; 2. çoğul.
Cemî' (a.): bütün, hep.
Cemm (a.): çokluk, kalabalık, güruh.
(Cemm-i gafir: kaplayan, kalabalık, çok kalabalık. bk. **Gafir).**
Cemşid (Cemşid), **Cem** (f.): İran mitolojisine göre, şarabı ilk bulan hükümdar. Pişdâdiyen sülâlesindedir.
Cenâb (Cenap) (a.): haysiyet, şeref.

Cenâb-ı Bârî (a., f.): Tanrı.
Cenâh (Cenah) (a.): kanad.
Cer, Cerr (a.): çekme. (**Cerr-i eskaal: makine fenni.**) (bk. **eskaal**).
Cerbeze (a.): kolay söz söyleme ve inandırma hassası.
Ceriha (Ceriha) (a.): yara.
Cesim (Cesim) (a.): büyük.
Cevlân (a.): dönüp dolaşma, dolanma.
Cevf (a.): boşluk.
Cevher (a.): bir nesnenin özü, aslı.
Cevr (Cevir) (f.): eziyet, zulüm.
Cevv, Cev (a.): gök boşluğu.
Cevvâl, Cevvâle (Cevval, Cevvale) (a.): gök dolaşan.
Cezb (Cezp) (a.): çekme.
Cezir (a.): 1. kök; 2. denizin inik hali.
Cibâl (a.): dağlar. (bk. **Cebel**).
Cibillet (a.): asıl, maya, yaratılış, (**Cibillet-i fitriyye: maya, tıynet**).
Cidâr (Cidar) (a.): duvar.
Cihât (a.): cihetler, yönler.
Cihâz (a.): makine.
Cinâs (Cinas) (a.): anlamları ayrı, fakat yazılışları bir olan kelimelerin aynı söz içinde kullanılması, (**Cinâs-ı lâfzî: yazılışı ayrı, söylenişi bir olan kelimelerin aynı söz içinde kullanılmaları.**)
Cû, Cûy (f.): ırmak.
Cûşân (Cuşan) (f.): coşkun.
Cûşîş (Cuşiş) (f.): coşkunluk.
Cühelâ (a.): cahiller.
Cûlûs (a.): 1. oturma; 2. hükümdarın lahta geçmesi.

Cümle (a.): 1. bir düşünceyi bildiren kelime topluluğu; 2. bütün, hep, hepsi.
Cünha (a.): suç.
Cünûn (Cünun) (a.): delilik.

Cüz (a.): parça.
Cüz'î (Cüzi) (a.): azıcık, biraz, bir parça.
(bk. cüz.)

Ç

Çâk (f.): parçalanma.
Çâlâk (Çalâk) (f.): çevik.
Çarh (f.): gök, dünya, felek.
Çâr ü nâçâr (f.): ister istemez.
Çenâr (f.): çınar.

Çemenzâr (Çemenzar) (f.): çimenlik, çimenli.
Çerh: (bk. Çarh).
Çeşm (f.): göz.
Çeşmân (f.): gözler.

D

Dağdağa (a.): ıstırap, rahatsızlık.
Dâiye (a.): istek.
Dakik (a.): ince.
Dalâlet (a.): sapıklık.
Dâm (f.): tuzak.
Dâmân (Daman) (f.): etek.
Dammak: damlamak.
Dâr (a.): yer.
Darbe (a.): vuruş, vurma.
Derbet (a.): darbe, vuruş. (bk. Darbe).
Dâr-ül-bevâr (a.): mahvolma yeri, cehennem. (bk. Dâr, Bevâr).
Darwin (1809-1882): İngiliz tabiiye bilgini. Tekâmül nazariyesini kurmuştur.
Daudet, Alphonse (1740-1797): Fransız realist ve natüralist romancı.
Debîr (f.): kâtip.
Def'aten (Defaten) (a.): birdenbire, an-sızın.
Defin (a.): gömülmüş, gömülü.
Defn (a.): gömme.
Degal (f.): hiyleci.
Dehen (f.): ağız.
Dehr (Dehir) (a.): 1. zaman; 2. cihan, dünya.
Dek: hiyle.
Dekaayık (a.): incelikler.
Delâil (a.): deliller.
Delâlet (a.): kılavuzluk.
Deman (f.): öfkeli, kükremiş.
Dem-be-dem (f.): zaman zaman.
Denâet (Denaet) (a.): alçaklık, (bk. denî).
Denî (Deni) (a.): alçak.

Der-dest (f.): yakalama, ele geçirme.
Derecât (a.): dereceler.
Dereke (a.): aşağı derece.
Der-hâtır (a, f.): hatırlama.
Derkâr (f.): işte bulunan, işin içinde olan, açık, meydanda.
Dermiyân (Dermeyan) (f.): ortaya koyma. (bk. Miyan).
Derûn (Derun) (f.): iç.
Deşâyis (Desayis) (a.): desiseler, hiyeler.
Descartes, René (1596-1650): Fransız filozofu. Felsefesini, aklın hâkimiyeti üzerine kurmuştur.
Dest (f.): el.
Destan: 1. bir milletin hayatını yakından ilgilendiren savaş, göç, v.s.. gibi tarihî veya sosyal olayları hikâye eden uzun manzume. Destanlarda olağanüstü olaylarla tabiatüstü kuvvetler geniş yer tutar.
İki çeşit destan vardır:
a. **Tabii destanlar**: Eski devirlerde milletin vicdanında derin iz bırakan tarihî ve sosyal bir olayın yine o devirlerde bir şair tarafından yazılmış şekli (Homeros [M. Ö. IX. yüzyıl] un İlias ve Odysseia destanları).
b. **Yapma destanlar**: Yakınçağlarda, herhangi tarihî bir olayın bir şair tarafından yazılmış şekli. (Tasso [1544-1595] nun Kurtarılmış Kudüs destanı).
2. Halk edebiyatında yangın, su

baskını, isyan, savaş, v.s.. gibi bir hayat olayı üzerine, dörtlüklerle ve çok kere hece vezninin 11 li kalıbiyle yazılan manzumeler. Bekçi, pire, tahtakurusu, v.s.. üzerine yazılmış mizahlı destanlar da vardır).

Devâir (Devair) (a.): daireler.

Devrân (Devran) (a.): devir, zaman, zaman, felek.

Deyn (a.): borç.

Dıraşân (f.): parlak.

Dibâ (Diba) (f.): bir nevi ipekli kumaş.

Didâr (Didar) (f.): 1. güzel yüz; 2. güzel için görünmesi.

Didê (Dide) (f.): göz.

Dil (f.): gönül, kalb.

Dil-âver (f.): cesur, yiğit, kahraman. (Dil: yürek; Aver: taşıyan).

Dil-ber (f.): gönül götürücü, güzel.

Dil-dâde (f.): 1. gönül vermiş, âşık.

Dil-rübâ (f.): gönül kapıcı, gönül çekici, sevgili.

Dil-sitân (f.): gönül alıcı.

Dil-şikâr (f.): gönül yırtıcı.

Dil-şiken (f.): gönül kırıcı.

Dram (fr. Dram): iki anlamda kullanılır:

1. tiyatro eseri.
  2. XIX. yüzyılda, romantik edebiyat devrinde, tragedyanın belli kullarlarını kırmak suretiyle meydana getirilen tiyatro türü.
- Başlıca özellikleri şu noktalar üzer-

rinde toplanabilir:

1. Zaman ve mekân birliklerine uyma zoru yoktur.
2. Hem acıklı, hem de güldürücü olaylar, hayatta olduğu gibi, bir arada bulunabilir.
3. Vakalar tarihin herhangi bir devrinden veya günlük hayattan alınabilir.
4. Kişiler her sınıf halk arasından seçilebilir.
5. Çirkin sayılan olaylar dahi sahnedeki oluş halinde gösterilebilir.
6. Hem nazımla, hem de nesirle yazılabilir.

Dûcâr (Duçar) (f.): çatıcı, çatan.

Dûd (f.): duman.

Duhûl (Duhul) (a.): girme.

Dûn (Dun) (f.): aşağı.

Dâr (f.): uzak.

Dûrâdûr (f.): 1. uzun uzadıya; 2. çok uzak, tâ uzakta.

Dûş (f.): omuz. (Dûş-be dûş-i itilâ: omuz omuza yükselme).

Dûzah (f.): cehennem.

Dû-bâlâ (a., f.): iki kere yüksek.

Dûhât (a.): dâhiler.

Dûmû' (a.): gözyaşları.

Dür, Dürr (a.): inci.

Dûstâr-ül-amel (a.): gereğine göre iş yapılacak olan kanun, kural.

Düvel (a.): devletler.

Düyân (Düyun) (a.): borçlar. (bk. Deyn).

E

Eb'âd (Ebat) (a.): boyutlar.

Ebed (Ebet) (a.): sonu bilinmeyen zaman. (krş. Ezel).

Ebkem (Epkem) (a.): dilsiz.

Ebniye (a.): binalar.

Ebr (f.) bulut.

Ebyât (a.): beyitler.

Ecrâm (Ecram) (a.): yıldızlar.

Ecsâd (Ecsat) (a.): cesetler.

Ecza (Ecza) (a.): cüzümler, parçalar.

Edeb (Edep) (a.): 1. usul, terbiye, ahlak, söz ve davranışta herkesin beğendiği yollar; 2. edebiyat.

Edille (a.): deliller.

Ednâ (a.): en aşağı.

Edvâr (Edvar) (a.): devirler.

Ef'âl (Efal) (a.): fiiller, işler.

Efâil ve tefâil (a.): aruz vezni.

Efâzıl (a.): fâzıllar. (bk. Fâzıl).

Efkâr (a.): fikirler.

Efkâk (a.): gökler.

Efrâd (Efrat) (a.): 1. fertler; 2. (eskiden askerlikte) erler.

Efser (f.): taş.

Efvâh (a.): ağızlar.

Eğerçi (f.): gerçi, her ne kadar.

Eğn: sırt.

Ehem, Ehemm (a.): çok ehemmiyetli.

Ehl (Ehil) (a.): 1. sahip; 2. bir yerde oturan; 3. erbap.

Ejder (f.): yılan.

Ekber (a.): en büyük.

Ekdâr (Ekdar) (a.): kederler.

Ekiden (a.): kuvvetli olarak.

Ekser (a.): pek çok, çokluk.

Elfâz (Elfaz) (a.): lâfızlar, sözler.

El-hak (a.): doğrusu.

El-hâletü hâzihi (a.): şimdiki halde.

Elhân (Elhan) (a.): lâhinler, nağmeler.

Elsine (a.): lisanlar, diller.

El-hazer (a.): sakın, sakınalım, sakınınız, sakınılsın.

Elim (a.): elem veren, elem verici, acıtcı.

El-ulağı: yardımcı.

Elvâh (a.): levhalar.

Elvân (Elvan) (a.): renkler.

El-yevm (a.): bugün, hâlâ, henüz.

Elzem (a.): en lüzumlu.

Emârât (a.): alâmetler, işaretler, (bk. **Emâre**).

Emâre (Emare) (a.): alâmet, işaret.

Emîr (a.): bir kavmin, bir memleketin başkanı, hükümdar.

Emlâk (a.): mülkler, yer ve yapı gibi taşınmaz mallar.

Emn (a.): emniyet, güven.

Emniyyet (Emniyet) (a.): eminlik, güvenlik.

Emr (Emir) (a.): 1. buyurma; 2. buyruk, 3. iş.

Emrâz (Emraz) (a.): marazlar, hastalıklar.

Emsâl (Emsal) (a.): 1. misiller, katlar; 2. benzerler, eşler, denk olanlar; 3. atasözleri. (bk. **Mesel**).

Emvâl (a.): mallar.

Encâm (f.): son.

Endişe (Endişe) (f.): düşünce.

Enek: 1. çene; 2. çene altı, gerdan.

Enfâs (a.): nefesler.

Enîn (Enin) (a.): inilti.

Enkaaz (a.): yıkıntılar.

Enis (Enis) (f.): dost, arkadaş.

Ensâb (Ensap) (a.): nesepler, nesiller, soylar.

Envâ' (Enva) (a.): neviler, çeşitler.

Enzâr (Enzar) (a.): nazarlar, bakışlar.

Erkân (a.): 1. rükünler (bk. **Rükün**); 2. ileri gelenler; 3. yol, yordam.

Esâlib (a.): üslûplar.

Esbâb (Esbap) (a.): sebepler.

Eshâb (Eshap) (a.): sahipler.

Eslâf (a.): 1. bir milletin geçmişteki kimseleri; 2. yerlerine geçilen memurlar, (bk. **Selef**).

Esliha (a.): silâhlar.

Eş'âr (a.): şiirler.

Eşhâs (Eşhas) (a.): şahıslar, kişiler.

Eşkâl (a.): şekiller.

Eşk-bâr (f.): gözyaşı döken, ağlayan.

Eşref (a.): en şerefli.

Etbâ' (Etba) (a.): tabi olanlar.

Et'ime (a.): yemekler. (bk. **Taâm**).

Etvâr (Etvâr) (a.): tavırlar.

Evâhir (Evahir) (a.): sonlar.

Evâil (Evail) (a.): başlar, baş taraflar.

Evhâm (Evham) (a.): vehimler.

Evzâ, (Evza) (a.): tavırlar, duruşlar, davranışlar. (Bk. **Vaz'**).

Evzân (Evzan) (a.): vezinler, ölçüler.

Eyâlet (Eyalet) (a.): büyük vilâyet.

Eyitmek: demek, söylemek.

Eyyâm (Eyyam) (a.): günler. (bk. **Yevm**).

Ezel (a.): başı bilinmiyen zaman. (krş. **Ebed**).

Ezhân (Ezhan) (a.): zihinler.

Ezhâr (Ezhar) (a.): çiçekler.

Ezmine (a.): zamanlar.

F.

Faâl (Faal) (a.): çalışan.

Fâcîr, Fâcîre (a.): doğru yoldan çıkan günah işliyen.

Fahr (a.): övünme.

Fakr (a.): fakirlik, yoksulluk.

Fânî (Fani) (a.): ölümlü.

Faraziyye (Faraziye) (a.): varsayım, hipotez.

- Fârik, Fârika** (Farik, Farika) (a.): ayırt edici, ayıran.
- Fariza** (a.): lâzım; 2. borç, vazife. (**Fariza-i zimmet**): boyun borcu, uhdesine [üzerine] düşen borç.
- Fâsıla** (Fasıla) (a.): aralık.
- Fasîh** (a.): (söz hakkında) açık, aydınlık, temiz ve düzgün.
- Fâtih** (a.): fetheden, savaşta bir yeri, bir memleketi ele geçiren.
- Fazâil** (a.): faziletler.
- Fâzıl** (a.): 1. faziletli; 2. bilgili, bilgin. (bk. **Fazl**).
- Faziletên** (Faziletên) (a.): faziletçe, fazilet bakımından.
- Fazl** (Fazıl) (a.): 1. fazilet; 2. bilgi; 3. lütuf.
- Fazlen** (a.): fazıl bakımından. (bk. **Fazl**).
- Fecr** (Fecir) (a.): doğu ufkunun sabah kızzılığı, tanyerinin ağarması.
- Fehm** (Fehim) (a.): anlayış.
- Felâh** (a.): zafer, kurtulma.
- Felâket-zede** (a., f.): felâkete uğramış
- Felek** (a.): 1. gök; 2. âlem; 3. talihlere hükmettiği sanılan olağanüstü kuvvet.
- Fenâ** (a.): fânîlik, ölümlülük.
- Fer'** (a.): bir asla dayanan her şey, şube, kol.
- Ferâgat** (Feragat) (a.): 1. rahat, istirahat; 2. vazgeçme; 3. istemezlik.
- Ferahnâk** (a., f.): 1. ferahlık verici, iç açıcı; 2. Alaturka musikide bir makamın adı.
- Ferdâ** (Ferda) (a.): (f.): yarın.
- Ferheng** (f.): Farsça ünlü bir sözlüğün adı.
- Ferş** (a.): 1. yayma, döşeme; 2. yer.
- Fesâd** (Fesat) (a.): 1. bozulma; 2. kötülük; 3. kargaşalık, ayaklanma.
- Fesâhat** (Fesahat) (a.): söz ve yazıda anlatışın düzkünlük ve maksada uygunluğu. (bk. **Fasîh**).
- Fetânet** (Fetanet) (a.): zihin açıklığı, anlayış, çabuk akıl erme.
- Fevc** (Fevç) (af.): bölük, cemaat, halk
- Fevk** (a.): üst.
- Fevk-alhad** (a.): olağanüstü.
- Fevvâre** (f.): fıskiye.
- Feyezan** (a.): akar suyun taşması, coşması.
- Feyz** (Feyiz) (a.): 1. bolluk; 2. nimet, ih-san; 3. ilerleme, terakki; 4. manevi saadet.
- Fezâ** (Feza) (a.): sonsuz boşluk, uzay.
- Fıkdan** (Fıkdan) (a.): yokluk.
- Fıtrat** (a.): yaratılış.
- Fitrî, Fitrîyye** (a.): yaratılıştan olan, tabii.
- Fie** (a.): taife, güruh. (**Fie-i bâgiyye**: haydut güruhu).
- Fikdan** (Fikdan) (a.): yokluk.
- Fikr** (Fikir) (a.): düşünce.
- Fil-vâki** (Filvaki) (a.): vâkıâ, hakikaten, gerçekten.
- Fi-mâba'd** (a.): bundan sonra.
- Firdevsî** (ölm. 1020): Fars şairi. **Şehnâme** adlı destanı yazmıştır.
- Firkat** (a.): ayrılık.
- Fitne** (a.): 1. kargaşalık; 2. (mec) güzel-lerin cazibesi.
- Fuzalâ** (a.): bilginler. (bk. **Fazl, Fâzıl**).
- Fünûn** (fünun) (a.): fenler.
- Fürûsiyyet** (a.): at terbiyeciliği ve bini-cilik bilimi.
- Füsûn** (Fusun) (f.): sihir, büyü.
- Fütâr** (Fütur) (a.): bezginlik, ümitsizlik.

G

- Gaafil** (a.): gaflet içinde olan, bir şeyden haberi olmıyan.
- Gaaile** (a.): sıkıntı verici hal, belâ.
- Gaayet** (a.): 1. son; 2. son derece; 3. ga-ye.
- Gaddâr** (Gaddar) (a.): zalim.
- Gadr** (Gadir) (a.): zulüm.
- Gafir** (a.): örten, kaplıyan.
- Gâh ü bigâh** (f.): vakitli vakitsiz, arası-ra.

Galat (a.): yanlış.
Galatât (a.): yanlışlar, (bk. **Galat**).
Galebe (a.): yenme, üstün gelme.
Galeyân (Galeyan) (a.): coşkunluk, taşkınlık.
Galtân (f.): yuvarlanan.
Gamze (a.): yan bakış.
Ganâim (a.): ganimetler, savaşta ele geçirilen mallar.
Garâm (Garam) (a.): şiddetli aşk.
Gark (a.): suya batma.
Gasb (Gasip) (a.): zorla alma.
Gavr (a.): dip.
Gaybûbet (Gaybubet) (a.): kaybolma.
Gayret-keşân (f.): gayret gösterenler.
Gayr (a.): 1. başka; 2. değil. **Gayr-ı müslim**, **gayr-ı müslime**: müslüman değil. hristiyan. **Gayr-ı resmi**: resmi olmayan).
Gayûr (Gayur) (a.): gayretli.
Gazâ (a.): savaş.
Gazab (Gazap) (a.): öfke.
Gazeliyyât (a.): gazeller.
Gedâ (Geda) (f.): dilenci.
Geh, Gehi (f.): arasıra.
Ger (f.): 1. eğer; 2. gerçi.
Gerd (f.): toz.

Germ-ülfet (f., a.): sıkıfıkı.
Gevherin (f.): cevherli, cevherden yapılma.
Girân (Giran) (f.): ağır.
Giribân (Giriban) (f.): yaka.
Giriftâr (Giriftar) (f.): tutulmuş, esir.
Girizân (Girizan) (f.): kaçan, kaçak.
Giryân (Giryan) (f.): ağılayan, (bk. **Girye**).
Girye (f.): ağlama.
Gülüvv (a.): ayaklanma, coşma.
Gûn (f.): renk.
Gunûde (f.): uyumuş.
Gûnâgûn (f.): türlü türlü. (bk. **Gûn**).
Gûş (f.): 1. kulak; 2. iştici.
Gûşe (f.): köşe.
Guzât (a.): gaziler.
Güher (f.): cevher.
Gül-fâm (f.): gül rengi, gül renkli.
Gül-gûn (f.): gül renkli.
Gülşen (f.): gül bahçesi.
Gülzâr (Gülzar) (f.): gül bahçesi.
Güzelleme: Halk edebiyatında, beğenilen bir varlığı övmek için söylenen şiir.
Güzer (f.): geçme.
Güzerân (Güzeran) (f.): geçici, geçen.
Güzergâh (g.): geçit.

H

Hâb (f.): uyku.
Hâbîde (f.): uyumuş, uyuyan. (bk. **Hâb**).
Hacâlet (Hacalet) (a.): utanç.
Had (a.): sınır.
Hadem (a.): hizmet edenler.
Hadika (a.): ağaçlı ve suyu bol bahçe.
Hâdim (a.): hizmet eden.
Hafî (Hafi) (a.): gizli.
Hâil (Hail) (a.): engel.
Hâiz (Haiz) (a.): olan.
Hâk (f.): toprak.
Hakaayık (a.): hakikatler.
Hâkdân (f.): dünya. (bk. **Hâk**).
Hakîm (a.): bilge.
Hakir (a.): hakaret görmüş, değersiz, bayağı.
Hakkaaniyyet (Hakkaniyet) (a.): haklılık.
Hâk-sâr (f.): toz toprak içinde kalmış,

hali perişan olmuş.
Halâs (a.): kurtuluş.
Hâl-âşinâ (a., f.): halden anlar.
Hâlî (Hâli) (a.): boş.
Halîm (.) : yumuşak huylu.
Halîta (Halita) (a.): birkaç şeyin, hususiyle madenlerin birbirleriyle karışmasıyla hâsıl olan bileşik madde. Alaşım.
Halk (a.): 1. yaratılma, yaratma; 2. bir memleketin insanları.
Halk hikâyesi: halk topluluğu önünde, hikâyeci âşıklar tarafından söylenen, nazım ve nesir karışık hikâye çeşidi. Bunlar, konuları bakımından aşk hikâyeleri (**Kerem ile Aslı**, **Âşık Garip**, **Tahir ile Zühre**, v.s...) ve kahramanlık hikâyeleri: (**Köroğlu** v.s...) olmak üzere iki çeşide ayrılır. Halk

- hikâyelerinde mensur kısımlar taklitler ve jestlerle, manzum kısımlar saz çalarak musiki ile söylenir. Bu türlü hikâyeler, bugün, Erzurum, Kars, Artvin gibi Doğu Anadolu bölgelerinde hâlâ yaşamaktadır.
- Hamâil** (a.): 1. nişan veya kılıç takmak üzere, omuzdan bele doğru çapraz olarak inen bağ; 2. muska, hamayıl.
- Hâme** (f.): kalem.
- Hâmîyâne** (a.): himaye edercesine, korurcasına.
- Haml** (a.): ana karnındaki çocuk; 2. isnat; 3. yükleme.
- Hamle** (a.): saldırı, ileriye doğru atılış.
- Hamursuz**: 1. Yahudi'lerin dinî bir bayramı, 2. bu bayramda yedikleri bir nevi mayasız çörek.
- Hamûs** (f.): susmuş, susan.
- Hamûşâne** (f.): sessizce, (bk. **Hamûş**).
- Hande** (f.): gülme.
- Hâne** (Hane) (f.): ev.
- Hânümân** (Hanüman) (f.): ev bark.
- Har** (f.): eşek.
- Harâb-âbâd** (a., f.): çok viran yer, dünya.
- Harekât** (a.): 1. hareketler; 2. hareketler, (bk. **Hareke**).
- Hareke** (a.): Arap harflerinde, sessiz harflerin nasıl okunacağını göstermeye yarayan işaretler. Bunlar üç tane-dir: **Üstün**, **esre**, **ötre**. Bunlardan esre, harfin altına, diğerleri üstüne yazılır.
- Harem** (a.): 1. eskiden müslüman evlerinde kadınlara mahsus daire; 2. zevce, karı.
- Hargâh** (f.): büyük çadır, otak.
- Hâric** (Hariç) (a.): dış, dışarı.
- Hârr**, **Hâr** (a.): ateşli.
- Hars** (a.): kültür.
- Hasâr** (Hasar) (a.): zarar, ziyan.
- Hasen**, **Hasene** (a.): iyi, güzel.
- Hasebiyyet** (a.): asaletçilik.
- Hasbice** (Hasbice) (a. t.): bir menfaat karşılığı olmaksızın.
- Hasib** (Hasip) (a.): soyu şerefli, asil
- Hasm** (Hasım) (a.): 1. düşman; 2. dâvalı veya iddialı bir işte taraflardan her biri.
- Haslet** (a.): huy.
- Hasret-fiken** (a., f.): hasret dökücü, hasret düşürücü.
- Hassa** (a.): bir şeyde bulunup başka bir şeyde bulunmayan kuvvet.
- Hâşâ** (a.): «aslaa öyle değildir» anlamında kullanılır bir edat. **Hâşâ sümme** **hâşâ**: «Allah göstermesin» anlamında Arapça bir deyim.
- Haşmet** (a.): (bk. **İhtişâm**).
- Haşr** (a.): 1. ahirette ölülerin Mahşere çıkması veya çıkarılması; 2. ölülerin Mahşere çıkma zamanı. (bk. **Mahşer**).
- Haşyet** (a.): korku.
- Haîfâ** (a.): yanlış. (krş. **Savâb**).
- Hatar** (a.): tehlike.
- Hâtem** (a.): mühür.
- Hâtır** (Hatır) (a.): gönül.
- Hâtime** (Hatime) (a.): son.
- Hatt-ı Hümâyûn** (Hatt-ı Hümayun) (a., f.): padişah yazısı, ferman.
- Hatve** (a.): adım.
- Havâle** (Havale) (a.): 1. bir işin görülmesini başkasına bırakma, sipariş; 2. insanı çarpandıran bir çeşit hastalık.
- Havâlî** (Havali) (a.): dolay, çevre, yöre.
- Havâss**, **Havâs** (a.): 1. hassalar; 2. has (= özel) lar; 3. seçkin kimseler, aydınlar.
- Havf** (a.): korku.
- Hayâlât** (Hayalât) (a.): hayaller.
- Hahf** (Hayıf) (a.): yazık.
- Hayfâ** (a.): yazık.
- Hayır-hâh** (a., f.): hayır isteyen.
- Hayrân** (Hayran) (a.): 1. hayrette kalan, şaşırان, şaşkın; 2. bir şeyi çok beğenen.
- Hayret-bahş** (a., f.): hayret verici.
- Haysiyyet** (Haysiyet) (a.): şeref, itibar. (**Haysiyyetiyle**: sebebiyle, dolayısıyla).
- Hây ü hûy**, **Hây-hûy** (f.): eğlenenlerin çıkardığı gürültü.

Hayvânât (Hayvanat) (a.): 1. hayvanlar; 2. Zooloji.
Hazân (Hazan) (a.): sonbahar.
Hazele (a.): alçaklar, reziller.
Hazer (a.): sakınma, korunma.
Heccâv (a.): hicivci.
Helâk (a.): 1. ölme; 2. ölüm.
Hem-cins (f., .): cinsdaş, ırkdaş. (**Hem-** (f.): -daş).
Hem-dem (f.): arkadaş.
Hem-ser (f.): 1. zevce; 2. arkadaş, kafa-dar.
Hendese (a.): geometri.
Hengâme (f.): 1. topluluk yeri, harb yeri; 2. vakit, zaman, mevsim.
Hercümerc (Hercümerç) (a.): karışıklık, kargaşalık.
Hevesât (Hevesat) (a.): hevesler, istekler.
Hevl (a.): korku.
Hey'et (Heyet) (a.): 1. topluluk (**Hey'et-i ictimâiyye**: sosyal topluluk, insan topluluğu); 2. astronomi.
Heyzüm (f.): kuru odun.
Hezeyân (Hezeyan) (a.): 1. sayıklama; 2. sađmalama.
Hezimet (Hezimet) (a.): bozgun.
Hurfet (a.): zanaat. (**Erbâb-ı hurfet**: zanaatçılar, esnaf).
Hırz (a.): 1. koruma, tılsım; 2. güvenli yer, sığınak.
Hırka-i Şerife Odası: İstanbul'da, Topkapı sarayında, Muhammed Peygamberin hırkasının korunduğu daire.
Hıyâbân (Hıyaban) (f.): iki tarafı ağaçlı yol.
Hicâb (Hicap) (a.): utanç.
Hicran-zede (f.): ayrılığa vurulmuş, ayrılık kahrına uğramış.
Hiffet (a.): 1. hafiflik; 2. hoppalık, temkinsizlik.
Hikmet-encâm (a., f.): sonu hikmetli.
Hilâf (a.): 1. yalan; 2. aykırı, ters, aksi; 3. anlaşmazlık.
Hilâl (a.): ay.
Hilkat (a.): 1. yaratma, yaratılış; 2. yaratılıştan olan hal, tabiat.

Himâr (a.): erkek eşek.
Himmat (a.): gayret.
Hirâm (f.): salınarak yürüme.
Hirâs (f.): korku.
Hirmân (Hirman) (a.): mahmurluk.
Hissiyyât (Hissiyat) (a.): hisler, duygular.
Hod (f.): kendi.
Hod-ser (f.): kimseye tabi olmıyan, kendi başına buyruk. (**Hod-serâne**: kendi başına buyrukçasına, keyfinin iste istediğı gibi). (bk. **Hod**).
Hoş-reviş (f.): güzel gidişli.
Hubb' Hub (a.): muhabbet, sevgi. (**Hubb-i zât**: nefis sevgisi, kendisini sevmeye).
Hudâ (Huda) (f.): Tanrı.
Hugo, Victor (1802-1885): Fransız romantik şair, romancı, dramacı.
Hukemâ (Hukema) (a.): bilginler. (bk. **Hakim**).
Hulûl (a.): 1. gelme; 2. bir şeyin başka bir şey içine girmesi, sızması.
Humâr (Humar) (a.): mahmurluk, içkinin keyfi geçtikten sonra duyulan sersemlik.
Humekaa (a.): ahmaklar.
Hûn (Hun) (f.): kan.
Hurde-bîn (Hurdebin) (f.): mikroskop.
Hurde-bînî (Hurdebinî) (f.): mikroskopik. (bk. **Hurde-bîn**).
Hurrem (a.): 1. sevinçli, neşeli; 2. sevinç verici.
Hurşid (Hurşit) (f.): güneş.
Hurûşân (Huruşan) (f.): çağlıyan, gürliyen.
Husrân (Husran) (a.): 1. zarar, ziyan; 2. doğru yoldan çıkma, sapma, sapıklık.
Husûl (Husul) (a.): hasıl etme, meydana getirme; hasıl olma, meydana gelme.
Husûmet (Husumet) (a.): düşmanlık.
Hûş (a.): akıl.
Hutût (a.): hatlar, çizgiler. (**Hutût-i hendesiyye**: geometri çizgileri).
Hücre (a.): oda.

Hüner-ver (f.): hüner sahibi, hüner gösterme meraklısı.

Hüsn (Hüsün) (a.): güzellik.

Hüveydâ (Hüveyda) (f.): âşikâr, belli.

I

Islâh (a.): iyi hale getirme.

Iss: sahip.

Istilâh (a.): terim.

Istilâhât (a.): terimler. (bk. **Istilah**).

Istirâr (Istırar) (a.): zarurilik.

İtik-nâme (a.): azat edilen kulların eline

verilen azat kâğıdı.

İtr (İtır) (a.): koku.

İtlak (a.): 1. boşanma; 2. deme, denilme.

İyâl (İyal) (a.): bir kimsenin geçimini sağladığı insanlar.

İzrâr (İzrar) (a.): zarara uğratma, zarar verme.

İ

İânet (İanet) (a.): yardım.

İâşe (İaşe) (a.): geçindirme.

İbâ (a.): tiksınme.

İbâd (İbad) (a.): kullar (bk. **Abd**).

İbâre (İbare) (a.): bir veya birkaç cümlelik söz.

İbdâ (İbda) (a.): yaratma.

İbdâî (a.): yaratıcı (bk. **İbdâ**).

İbrâm (İbram) (a.): zorlama, ısrar.

İbrâz (İbraz) (a.): gösterme, meydana çıkarma.

İbret-bîn (a., f.): ibret gören.

İ'câzkâr (İcazkâr) (a., f.): âciz bırakan; bozma.

İ'câz (İcaz) (a.): 1. âciz bırakma; 2. kimsenin yapamayacağı olağanüstü şey, keramet, mucize.

İ'câzkâr (İcazkâr) (a., f.): âciz bırakan; 2. benzersiz.

İcbâr (İcbar) (a.): zorlama.

İclâl (a.): ululuk, güc.

İctinâb (İctinap) (a.): çekinme.

İd (a.): bayram.

İdbâr (İdbâr) (a.): talihsizlik, bahtsızlık.

İdhâl (İthal) (a.): sokma.

İfhâm (İfham) (a.): anlatma.

İdrâk (İdrak) (a.): anlama.

İfsâd (İfsat) (a.): bozma.

İftirâk (İftirak) (a.): ayrılık.

İhâta (ihata) (a.): etrafını çevirme, kuşatma.

İhbâr (İhbar) (a.): haber verme.

İhdâ (İhda) (a.): hediye etme.

İhlâl (İhlal) (a.): hâlel verme, sakatlatma, bozma.

İhrâz (İhraz) (a.): alma, kazanma.

İhtilâf (a.): anlaşmazlık.

İhtilât (a.): karışma.

İhtimâlât (a.): ihtimaller.

İhtimâm (İhtimam) (a.): işe dikkatle bakma.

İhtimâmât (İhtimamat) (a.): ihtimamlar. (bk. **İhtimâm**).

İhtirâât (İhtiraat) (a.): icatlar.

İhtirâsât (a.): ihtiraslar.

İhtisâsât (İhtisaset) (a.): duygulanmalar.

İhtişâm (İhtişam) (a.): gösterişli olma hali.

İhtiyâr (İhtiyar) (a.): 1. seçme. **İhtiyâr-ı zahmet**: zahmeti seçme, zahmete katlanma; 2. irade; 3. yaşlı.

İhtiyâcât (İhtiyacat) (a.): ihtiyaçlar.

İhtizâr (İhtizar) (a.): ölüm hali, can çekişme.

İhyâ (İhya) (a.): canlandırma.

İhzâr (İhzar) (a.): huzuruna getirme, hazırlama ve mevcut kılma.

İkbâl (İkbal) (a.): 1. baht; 2. yüksek mevki.

İkdâm (İkdam) (a.): gayretle çalışma.

İ'lâ (a.): yükseltme, yüceltme.

İklîl (İklil) (a.): taç.

İkrâr (İkrar) (a.): söyleme.

İktibâs (İktibas) (a.): alma, aktarma.

İktihâm (İktiham) (a.): 1. göğüs germe;

2. hücum.
- iktisâb** (iktisap) (a.): kazanma.
- ikmâl** (ikmal) (a.): tamamlama.
- ikrâr** (ikrar) (a.): dil ile tasdik etme.
- iktizâ** (iktiza) (a.): gerekme.
- ilâh** (a.): Tanrı.
- ilâhi** (a.): belli bir tarikatın özelliğini taşımayan, din ve tasavvuf konusunda ve hece vezniyle yazılmış şiirler.
- ilâm** (ilam) (a.): mahkemenin hükmünü bildiren resmî kâğıt, hüküm kâğıdı.
- ilâ mâşallâhü teâlâ** (a.): Allahın istediği vakte kadar.
- ilâ niyet-ül-ömür** (a.): ömrün sonuna kadar.
- ilcâ** (ilca) (a.): mecbur etme.
- ilgaa** (a.): lâğvetme, yürürlükten kaldırma.
- ilhâh** (a.): şiddetli ısrar.
- ilhâd** (ilhad) (a.): Tanrı tanımazlık.
- ilkaa** (a.): 1. bırakma, atma; 2. bir düşüncüyü sözle aşılama.
- ilm-i hâl** (a., f.): dinin kurallarını öğretmek üzere yazılmış kitap.
- ilticâ** (iltica) (a.): sığınma.
- iltizâm** (iltizam) (a.): 1. lüzumlu bulma; 2. seçme; 3. devlet gelirini toplama işini üzerine alma.
- imâ** (İma) (a.): işaretle anlatma, sezdirme.
- i'mâr** (İmar) (a.): bayındır hale getirme.
- imdi**: şimdi.
- imtihânât** (İmtihanat) (a.): imtihanlar.
- imtisâl** (İmtisal) (a.): uyma, örnek tutma.
- imtizâc** (İmtizaç) (a.): kaynaşma, birleşme; bağdaşma, uyuşma.
- in'âm** (a.): nimet verme, iyilik etme.
- inâyet** (İnayet) (a.): ihsan, lütuf.
- infâz** (İnfaz) (a.): geçirme, yapma.
- infirâd** (İnfirad) (a.): yalnız olma, yalnızlık.
- inhinâ** (İnhina) (a.): eğilme.
- inhizâm** (İnhizam) (a.): bozguna uğratma.
- in'ikâs** (a.): aksetme.
- in'itâf** (İnitaf) (a.): bir tarafa dönme, meyletme, eğilim.
- inkıyâd** (İnkıyad) (a.): uyma, itaat etme.
- insicâm** (İnsicam) (a.): düzgünlük.
- inşâ** (İnşa) (a.): 1. yapma, kurma; 2. nesir.
- intihâl** (İntihal) (a.): (sanat ve fikir eserleri hakkında) çalma.
- intikaal** (a.): geçme.
- intisâp** (İntisap) (a.): mensup olma, bağlanma, kapılanma.
- intizâr** (İntizar) (a.): bekleme.
- irâe** (İrae) (a.): gösterme.
- irfân** (İrfan) (a.): yaratılıştan olan marifet, bilgi, anlayış.
- ırs** (a.): miras. (**Hukuk-i irsiyye**: miras hakları).
- irşâd** (İrşat) (a.): yol gösterme.
- irtihât** (İrtibat) (a.): bağlanmış, münasebet.
- irticâl** (İrtical) (a.): fazla düşünmeden, estiği gibi söyleme. (**İrticâlen**: irticâl yoluyla).
- isâl** (İsal) (a.): ulaştırma.
- isâr** (İsar) (a.): 1. dağılma, saçma, bol bol verme; 2. seçme, tercih etme.
- ismet** (a.): namusluluk; masumluk.
- istiâb** (İstiab) (a.): içine alma, kaplama.
- istiâre** (a.): ödünç olarak alma.
- istidlâl** (a.): dolayısıyla anlama.
- istifsâr** (İstifsar) (a.): sorma.
- istiğfâr** (İstiğfar) (a.): af dileme.
- istiğnâ** (İstiğna) (a.): istemezlik, tenez-zül etmeyiş.
- istiğnâ-bahş** (a., f.): istemezlik verici.
- istiğrâb** (İstiğrap) (a.): garip bulma.
- istihdâm** (İstihdam) (a.): kullanma, kullanılma.
- istihfâf** (İstihfaf) (a.): hafifseme.
- istihkaak** (a.): hak etme, hak kazanma.
- istihkaar** (a.): hakir görme, aşağı görme.
- istihrâç** (İstihraç) (a.): çıkarma.
- istihsâl** (İstihsal) (a.): elde etme, elde edilme.
- istikaamet** (a.): 1. yön; 2. doğruluk.

İstikbâl (istikbal) (a.): 1. gelecek zaman; 2. karşılama.
İstikrâ (a.): tümevarım, induksiyon.
İstikrâh (istikrah) (a.): iğrenme, tikslenme.
İstikrâr (istikrar) (a.): sabit olma, değişmeme, durma, durulma.
İstikrâz (istikraz) (a.): borç alma.
İstilâ (istilâ) (a.): bir yeri zaptetme, kaplama.
İstîmâl (istimal) (a.): kullanma.
İstimdâd (istimdat) (a.): imdat isteme, yardım isteme.
İstimrâr (istimrar) (a.): sürüp gitme.
İstinbât (a.): mâna ve hüküm çıkarma.
İstihhâb (a.): sahip çıkma.
İstidrâd (istidrad) (a.): asıl konuya bağlı olmayıp dolayısıyla arada söylenen veya yazılan şey, arasöz.
İşâa (işaa) (a.): yayma, duyurma.
İş'âr (a.): yazı ile bildirme.
İşârât (işarat) (a.): işaretler.
İşbu: bu.
İşrâb (a.): 1. içirme; 2. kapalı surette anlatma, sezdirme.
İşretgeh (a, f.): işret yeri, meyhane.

İştirâk (iştirak) (a.): ortaklık.
İştikaak (a.): (gramerde) türem, türeme.
İştîyâk (iştîyak) (a.): arzu.
İşvebâz (işvebaz) (a, f.): işveci, işveli.
İ'tâ (ita) (a.): verme.
İ'tâb (a.): yorma. (**İ'tâb-ı zihn**: zihin yorma, kafa yorma).
İ'tibâr (itibar) (a.): 1. şeref, haysiyet, muteberlik; 2. saygı; 3. ibret alma; 4. anlayış, anlaşılış, bakım.
İ'tidâl (itidal) (a.): orta derecede olma, aşırı olmama.
İ'tikaad (itikad) (a.): inanç.
İ'tilâ (itilâ) (a.): yükselme.
İtmâm (itmam) (a.): tamamlama.
İtmi'nân (itminan) (a.): inanma, güvenme.
İttihâz (ittihaz) (a.): edinme.
İzâfe (izafe) (a.): yükleme, verme.
İzâfât (izafat) (a.): izafetler, isim ve sıfat takımları.
İzâle (izale) (a.): giderme.
İzhâr (izhar) (a.): gösterme, meydana çıkarma.
İzzet (a.): 1. aziz olma; 2. kudret.

J

Jurnal (fr. Journal): gazete.

K

Kaadir (a.): Kudretli, güçlü.
Kaail (a.): 1. söyliyeni; 2. razı; 3. akli yatmış.
Kaaim (a.): 1. ayakta duran; 2. bir şeyin veya kimsenin yerini tutan.
Kaal (a.): söz. (Kaa-len: söz ile).
Kaamûs (Kamus) (a.): 1. sözlük; 2. Mütercim Âsım (1755-1819) ın Arapçadan çevirdiği büyük sözlüğün adı.
Kaasır (a.): âciz. (**Kaasırâne**: âcizce).
Kabâil (Kabail) (a.): kabileler.
Kabîl (a.): türlü, çeşit, gibi.
Kadem (a.): ayak.
Kadid (Kadit) (a.): 1. kurumuş et; 2. sıska
Kadr (Kadir) (a.): değer.

Kâffe (a.): hep, hepsi, bütün.
Kaafiye -perdâz (a, f.): kafiye dizici.
Kâin (a.): (yapı hakkında) kurulmuş.
Ka'kaa (a.): silâh çatırtısı, gıcırtısı.
Kalem (a.): 1. yazı yazmaya yarar alet; 2. daire.
Kalemen (a.): kalemle.
Kâmil, Kâmile (a.): 1. tam; 2. olgun, akıllı başında.
Kangır: hani.
Kâr (a.): 1. iş, zanaat; 2. kazanç.
Ka'r (a.): dip.
Karagöz: geriden ışılandırılmış beyaz bir perde arkasında, deriden kesilmiş şekillerle aynatılan oyun. Bunu oynatan sanatçıya «karagözcü» veya

- «hayalci» denir. En eski şekillerine Çin'de raslanan, çeşitli ülkelere yayılan ve genel olarak «gölge oyunu» diye adlandırılan bu oyun, Türk'ler arasında XVI. yüzyıldan sonra «Karagöz» adını almıştır. Oyunun en önemli iki kahramanı **Karagöz** ile **Hacivat** tır. Karagöz okumamış halkı, Hacivat ise yarı aydın kimseleri temsil eder. Oyunda, konuya göre, türlü meslek ve milletlere mensup kişiler kendi şiveleriyle ortaya çıkarılır.
- Karâr** (Karar) (a.): 1. durma; 2. bir düşünce sonunda verilen hüküm.
- Karâr-gir** (a., f.): karar verilmiş, kararlaştırılmış, kararlaştırılmış. (**gir** (f.) tutan, tutucu).
- Karib** (Karip) (a.): yakın.
- Kariha** (Kariha) (a.): düşünce.
- Kasâid** (Kasait) (a.): kasideler.
- Kasem** (a.): yemin, and. (**Kasem-i billâh**: Allahın adını söyliyerek and).
- Kasvet** (a.): sıkıntı.
- Kat** (a.): kesme.
- Katır**: çok.
- Katî** (Kati) (a.): kesin.
- Katre** (a.): damla.
- Kavâid** (Kavait) (a.): 1. kurallar; 2. gramer, dilbilgisi.
- Kavanin** (Kavanin) (a.): kanunlar.
- Kavl** (a.): söz.
- Kazâ-zede** (a., f.): kazâya vurulmuş, kazaya uğramış.
- Kaziyye** (a.): 1. doğru veya yanlış olabilecek söz; 2. iş, husus, mesele, dâva.
- Kebâd** (Kebut) (f.): mavi.
- Kebûter** (Kebuter) (f.): güvercin.
- Kedernâk** (a., f.): kederli, (**nâk** (f.): -li)
- Kefâret** (a.): suç bedeli.
- Kehkeşân** (Kehkeşan) (f.): samanyolu.
- Kelâl** (a.): yorgunluk, halsizlik.
- Kelâm** (a.): söz.
- Kelb** (Kelp) (a.): köpek.
- Kemâl** (Kemal) (a.): olgunluk, yetkinlik.
- Kemâlât** (Kemalât) (a.): olgunluklar.
- Kemha** (f.): bir nevi ipekli kumaş.
- Kemter** (f.): 1. eksik; 2. âciz, itibarsız, değersiz.
- Kerem** (a.): lûtf, ihsan.
- Kerih, Keriha** (Kerih, Keriha) (a.): iğrenç.
- Kerime** (Kerime) (a.): kız evlât.
- Kerrât** (Kerrat) (a.): kereler, defalar.
- Kesâfet** (Kesafet) (a.): yoğunluk.
- Kesb** (a.): kazanma.
- Kesel** (a.): gevşeklik, üşenme.
- Kesret** (a.): çokluk.
- Keşkül** (f.): dilenci kabı, dilenci çanağı.
- Ketb** (a.): yazma.
- Ketebe** (a.): kâtipler.
- Kevkebe** (a.): tantana, ihtişam.
- Kılâ'** (a.): kaleler.
- Kıyâs** (Kıyas) (a.): 1. karşılaştırma; 2. iki şeyi birbirine benzetme yolu. (**Kıyâsen**: kıyas yoluyla).
- Kısu**: sıkıntı, eziyet.
- Kışr** (Kışır) (a.): kabuk.
- Kıtaât** (Kıtaat) (a.): kıtalar.
- Kıyâm** (Kıyam) (a.): 1. ayakta durma; 2. ayaklanma, isyan.
- Kıyâsi** (Kıyasi) (a.): kurala göre yapılmış, kurallı.
- Kibriyâ** (a.): (Tanrı hakkında kullanılır) ululuk.
- Kifâyet** (Kifayet) (a.): kâfi gelme, yetme.
- Kilâb** (Kilâp) (a.): köpekler. (bk. **Kelb**).
- Kim**: ki
- Kinâye** (Kinaye) (a.): bir düşünceyi üstü örtülü şekilde anlatma; üstü örtülü, dokunaklı söz.
- Kisve** (a.): elbise
- Kitâbet** (Kitabet) (a.): 1. usulüne uygun yazı yazma; 2. yazı; 3. kâtiplik.
- Kizb** (a.): yılan.
- Klâsik** (fr. Classique): Klâsisizm akımına bağlı eser veya yazar. (bk. **Klâsisizm**).
- Klâsisizm** (fr. Classicisme): Yunan ve Latin edebiyatları geleneğine bağlı ede-

biyat okulu, XVII. yüzyılda Avrupa-da, hususiyle Fransa'da gelişmiştir. Bu okulun başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir:

1. Klâsik edebiyatta akıl ve sağduyu hâkimdir.
2. Konu olarak yalnız seçkin insanlar ele alınır. Bunların da dış görünüşleri değil, sadece ruh halleri incelenir.
3. Anlatılan kişilerin ve olayların hakikate uygun olması aranır.
4. İnsan dışındaki her şey, elbise, dekor, tabiat manzarası, yerli renk, v.s. ihmal edilir.
5. Ahlâki bir gaye güdülür.
6. Yazarlar, eserlerinde, kendi şahsiyetlerini saklarlar; yani kendi duygu, zaaf ve sırlarını söylemekten kaçınırlar; okuyucu veya seyircilerin dikkatini sadece konu içindeki kişiler üzerinde toplarlar.
7. Eserlerin konuşma diliyle yazılması, yani dilin millî olması lâzımdır.
8. Üslûbun her türlü yapmacıktan uzak, süssüz, sade, açık ve sağlam olması gerekir; üslûp, dikkati kendi üzerine değil, anlatılan şey üzerine çekmelidir.
9. Eserlerde konuya değil, konunun işleniş tarzına ve şekil mükemmelliğine önem verilir. Bunun için, aynı konu başka başka şairler tarafından işlenebilir. Klâsik edebiyatta hususiyle şiir, tiyatro (bk. **Tragedya, Komedy**) ve deneme türleri çok gelişmiştir.

Komedy: İnsan hayatının gülünç taraflarını gösteren bir tiyatro türüdür. İlk önceleri Yunanlılar tarafından verilmiştir. Bu da, tragedya gibi, bağbozumu tanrısı Dionysos şerefine yapılan dinî törenlerden doğmuştur. Klâsik komedyanın başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir:

1. Komedyada güldürme gayesi güdülür.

2. Konusu çağdaş toplumdan ve günlük hayattan alınır.
3. Üç birlik kuralına uygun olması lâzımdır.
4. Manzum olarak yazılır. (XVII. yüzyıl klâsik edebiyatında mensur komedyalar da yazılmıştır).
5. Tragedyanın aksine olarak, olaylarda ve üslûpta asalet aranmaz; her türlü kaba hareketlere ve sözlere yer verilir.
6. Diyalog ve koroların birleşmesinden meydana gelir; bunlar, tragedyada olduğu gibi sıralanırlar. Eser hiç aralıksız olarak temsil edilir. (XVII. yüzyıl komedyasında korolar kaldırılmış, onların yerine perde araları konmuştur. Bu yüzyılda komedyalar çoklukla 5 perde üzerine tertip edilmiştir.).

Klâsizm akımından sonra komedy nesirle de yazılmış, perde sayısı da yazarın isteğine bağlı kalmıştır.

Başlıca komedy çeşitleri şunlardır:

1. **Karakter komedyası:** İnsan karakterinin gülünç ve aksak taraflarını gösteren komedyadır. (Molière'in **Cimri**, **Tartuffe**, Shakespeare'in **Venedik Taciri**, v.s., komedyaları bunun en ünlü örnekleridir).
  2. **Töre komedyası.** Toplumun gülünç ve aksak taraflarını gösteren komedyadır. Molière'in **Gülünç Kibarlar**, **Bilgiç Kadınlar** v.s. komedyaları bunun en ünlü örnekleridir.)
  3. **Entrika komedyası:** Olaylar merak uyandıracak ve şaşırtacak şekilde tertiplenerek, güldürmekten başka bir gaye güdülmeyen yazılan komedyalardır. (Molière'in **Scapin'in Dolapları**, Shakespeare'in **Yanlışlıklar Komedyası** v.s., komedyaları bunun en ünlü örnekleridir.)
- Bugün, bu yoldaki komedyalara

«vodvil» adı verilmektedir.

Kudsi (Kutsi) (a.): Kutsal.
Kudûm (Kudum) (a.): gelme.
Kulûb (a.): kalbler.
Kurûn-i Ahire (a.): Yakınçağ.
Kurûn-i ûlâ (a.): ilkçağ.
Kurûn-i Vustâ (a.): Ortaçağ.
Kusûr (Kusur) (a.): 1. suç, kabahat; 2. artan.
Kuûd (a.): oturma.
Kuvâ (a.): kuvvetler.
Kuvve (a.): kuvvet.
Kûy (f.): Köy, sokak, mahalle.
Küberâ (a.): büyükler, ileri gelenler.

Küfr (a.): imansızlık, kâfirlik.
Küfrân (Küfran) (a.): yapılan lûtfu unutma, inkâr etme.
Külfet (a.): 1. zahmet, meşakkat, yorulculuk; 2. özentî.
Küllîyyen (Külliyen) (a.): tamamen, bütünü.
Küllîyyetli (Külliyetli) (a., t.): fazla, çok, bir hayli.
Künbed-i vârun (f.): gökyüzü.
Küsûf (Küsuf) (a.): ay tutulması.
Küştenî (a.): öldürülmeye layık.
Küre (a.): arz, dünya.

L

Lâ-akal (a.): en az
La Fontaine, Jean de (1621-1695): Fransız kalâsık şair. Fabl'leriyle ün almıştır.
Lâhd (Lâhit) (a.): mezar.
Lâhik (a.): 1. eklenen; 2. sonradan tayin edilen.
Lâhika (a.): ilâve, ek.
Lâhm (Lâhim) (a.): et.
Lâl (a.): 1. dilsiz; 2. kırmızı.
İâ'l (a.): 1. kırmızı renkte değerli bir taş; 2. (mec.) dudak, şarap.
Lamartine, Alphonse de (1790-1869): Fransız romantik şair ve romancı.
Lâne (f.): yuva.
Lâşe (f.): leş.
Lâ-yeffhem (a.): anlamaz.
Lâ-yezâl (a.): ölümsüz.
Lâhiya (a.): bir düşünce ve tasavvuru bildirir yazı; proje.
Lâzime (a.): gerekli şey.

Leb (a.): Dudak.
Leh-ül-hamd (a.): Allaha şükür.
Leim (a.): 1. alçak; 2. ne kendi yiyen, ne de başkasına yediren cimri.
Lems (a.): el ile dokunma.
Lerzân (Lerzan) (f.): titriyen, titrek. (bk. **Lerzen**).
Lerze (f.): titreme titreyiş.
Lerzîş (f.): titreme.
Leşker (f.): asker.
Letâif (a.): 1. lâtifeler 2. güzel, güzel-likler.
Levâyin (a.): lâyhalar, projeler, (bk. **Lâyiha**).
Levs (a.): kir.
Leyâl (a.): geceler. bk. **Leyl**.
Leyl (a.): gece.
Lisân (Lisan) (a.): dil. (**Lisanen**: dil ile).
Lûgaat (a.): lûgatler, kelimeler.
Lûhûm (a.): etler.

M

Maânî (a.): 1. mânalar, anlamlar; 2. Belâgat'in bir bölümü: sözün anlatılan hâle uydurulması yollarını öğretir. (**Fenn-i Maânî**: maânî fenni, bilimi) (bk. **Belâgat**).
Maârif (Maarif) (a.): marifetler, bilgiler.
Mâder (Mader) (f.): anne. (**Mâderâne**: annece).
Mâder-zâd (f.): anadan doğma.

Ma'dûd (Madut) (a.): addedilen, sayılan.
Ma'dûmiyyet (Madumiyet) (a.): yokluk.
Mâfât (a.): elden giden şey.
Mağrib (Mağrip) (a.): batı ufku.
Mâh (mah) (a.): 1. ay; 2. (mec.) sevgili.
Mahall, Mahal (a.): yer.
Mahbes (Mahpes) (a.): hapishane.
Mahdûd (Mahdut) (a.): sınırlı.
Mahdûm (Mahdum) (a.): oğul.

- Mahfûziyyet** (Mahfuziyet) (a.): korunma, gözetilme.
- Mâhir** (Mahir) (a.): maharetli, usta.
- Mâhiyyât** (a.): mahiyetler. (bk. **Mâhiyyet**).
- Mahiyet** (Mahiyet) (a.): bir şeyin ne olduğu.
- Mahlûk** (a.): yaratık.
- Mahmûl** (Mahmul) (a.): yüklü.
- Mahrem** (a.): gizli.
- Mahsâs** (Mahsus) (a.): 1. özel; 2. hissedilen, duyulan; 3. aşıkâr.
- Mahşer** (a.): toplantı yeri; ahirette ölümlerin toplanacakları yer.
- Mahzâ** (Mahza) (a.): yalnız sırf.
- Makaamât** (Makamat) (a.): makamlar.
- Makaasîd** (Maksat) (a.): maksatlar.
- Makber** (a.): mezar.
- Makrûh** (a.): yakınlaştırılmış, koşulmuş.
- Maksûd** (Maksut) (a.): maksat, kast olunmuş, kastolunan; istenilmiş, istenilen.
- Maksûr** (a.): kısaltılmış.
- Makul** (Makul) (a.): akıllıca, akla uygun şekilde.
- Makule** (a.): çeşit, türlü.
- Ma'kûs, Ma'kûse** (Mâkus, Mâkuse) (a.): tersine çevrilmiş.
- Mâlâmâl** (Malâmâl) (f.): dopdolu.
- Malûl** (a.): hastalıklı, hasta.
- Ma'lûliyyet** (Malûliyet) (a.): hastalıklılık.
- Manâzır** (a.): manzaralar.
- Ma'neviyyât** (Maneviyat) (a.): iç âlem.
- Manzâr** (Manzur) (a.): görülen.
- Mâr** (f.): yılan.
- Maraz** (a.): hastalık.
- Masârif** (Masarîf) (a.): masraflar.
- Maslahat** (a.): iş, husus.
- Masnûât** (Masnuat) (a.): yapılmış şeyler.
- Masrûan** (Masruan) (a.): sar'âlî olarak, sar'âlî halde.
- Masrûf** (Masruf) (a.): 1. sarfolunmuş, harcanmış; 2. başka tarafa çevrilmiş. (**Masrûfün leh:** başka tarafa çevrilmiş olduğu).
- Mass, Mas** (a.): emme.
- Mastûr** (a.): satırılanmış, satıra geçirilmiş, yazılmış.
- Masûniyyet** (Masuniyet) (a.): korunmuşluk, dokunulmazlık.
- Ma'ser** (Mâşer) (a.): cemaat, millet topluluğu.
- Mâşita** (a.): süsleyici kadın.
- Maşrik** (a.): şark, doğu.
- Matbah** (a.): mutfak.
- Matbû, Matbua** (Matbu, Matbua) (a.): 1. basılmış; 2. tabiata uygun, güzel.
- Matbûât** (Matbuat) (a.): basın.
- Mâtem-girâne** (f.): matem tutar gibi. (**Sûkût-i mâtem-girâne:** matem tutucunun gibi sükût, matem tutar-casına sükût).
- Matla** (a.): Divan şiirinde, gazel, kaside gibi bazı nazım şekillerinde ilk beytin adı.
- Matlub** (Matlup) (a.): talep edilen, istenen.
- Matrûd** (Matrut) (a.): tardedilmiş, kovulmuş.
- Maupassant, Guy de** (1850-1893): Fransız realist ve natüralist hikâye ve roman yazarı.
- Mazarrat** (a.): ziyan, zarar.
- Mazbût, Mazbûta** (Mazbut, Mazbuta) (a.): 1. zaptedilmiş, ele geçirilmiş; 2. derlitoplu; 3. yazılmış, kâğıda geçirilmiş.
- Ma'zeret** (Mazeret) (a.): özür, bahane.
- Mazhar** (a.): 1. bir şeyin görüldüğü, meydana çıktığı yer veya şahıs; 2. nail.
- Mazlum** (a.): zulüm gören.
- Mazmûn** (Mazmun) (a.): 1. anlama, kavrama; 2. Divan ve Halk edebiyatlarında, bazı şeyleri ifade için kullanılan klişeleşmiş sözler.

- Meâl** (Meal) (a.): sözün özü, mâna, kavram.
- Mebâhis** (Mebahis) (a.): mebhaslar, bahisler, (bk. **Mebhas**).
- Mebhas** (Mephas) (a.): bir şeyin bahsolunduğu yer, bahis.
- Mebnâ** (a.): bina, yapı.
- Mebnî** (Mebni) (a.): 1. bina olunmuş, 2. dolay, için.
- Mebzûl** (Mebzul) (a.): bol.
- Mebzûliyyet** (Mebzuliyyet) (a.): bolluk.
- Mecâl** (Mecal) (a.): takat, güc, kuvvet.
- Mecâz** (Mecaz) (a.): bir kelimenin gerçek anlamından başka bir anlamda kullanılması.
- Mechûlât** (Mechulât) (a.): meçhuller, bilinmeyenler.
- Meclûb** (Meclûp) (a.): çekilmiş, tutkun.
- Mecnûn** (Mecnun) (a.): deli.
- Mecrûh** (Mecruh) (a.): yaralı.
- Med** (Met) (a.): 1. çekme, uzatma; 2. denizin yükselip kabarması.
- Medâr** (Medar) (a.): yardımcı, vesile, sebep.
- Medhal** (Methal) (a.): giriş yeri, kapı.
- Medlûl** (a.): 1. delil getirilmiş şey; 2. anlam.
- Mefhûm** (Mefhum) (a.): kavram.
- Mefkud** (Mefkut) (a.): yok.
- Mefkûre** (a.): ülkü, ideal.
- Mefrûsât** (Mefrusât) (a.): döşeme.
- Meh** (f.): (bk. **Mâh**).
- Mehâlik** (a.): tehlikeler.
- Mehâsin** (Mehasin) (a.): güzellikler.
- Mehcûr** (Mehcur) (a.): ayrı kalınmış.
- Mehd** (a.): beşik.
- Mehîb** (Mehip) (a.): heybetli.
- Me'hûz** (Mehuz) (a.): alınmış.
- Mekaadîr** (a.): mikdarlar. (**Evzân ü mekaadîr**: ölçüler bilimi).
- Mekâtîb** (Mekâtîp) (a.): mektepler, okullar.
- Mektûm, Mektûme** (Mektum, Mektume) (a.): gizlenmiş.
- Mel'abe** (a.): oyuncak.
- Melekâne** (a.): melekçe.
- Melekât** (a.): melekler.
- Melik** (a.): hükümdar.
- Me'lûf** (Meluf) (a.): alışık, alışkan.
- Melûl** (a.): melâlli, hüznü, kederli.
- Memdûd** (Memdut) (a.): uzatılmış.
- Memdâh** (Memduh) (a.): methedilen, övülen.
- Me'men** (a.): sığınak.
- Memnûiyyet** (Memnuiyyet) (a.): yasak
- Menâfi'** (Menafi) (a.): menfaatler.
- Menâkîb** (Menakîp) (a.): menkabeler.
- Menfûr** (Menfur) (a.): nefret edilen.
- Menhel** (a.): konak yeri.
- Menkabe** (a.): tanınmış kimselerin hayatına bağlanan olağanüstü olaylar.
- Me'nûs** (Menus) (a.): alışılmış.
- Menzile** (a.): 1. konak yeri; 2. derece, pâyê.
- Merâret** (Meraret) (a.): acılık.
- Merâtîb** (Meratîp) (a.): mertebeler.
- Merbâtîyyet** (Merbutiyyet) (a.): bağlılık.
- Merdüm-giriz** (f.): insandan kaçan, insanlardan kaçıp yalnız yaşamayı seven.
- Mertebe** (a.): derece. (**mertebeten**: mertebeye, derece bakımından).
- Mesâî** (a.): çalışma.
- Mesâîl** (Mesail) (a.): meseleler.
- Mesâlih** (Mesalih) (a.): maslahatlar, işler.
- Mesâr** (Mesar) (a.): sevinçler, sevinmeler.
- Mesâvî** (Mesavi) (a.): kötülükler, ayıplar.
- Mescûd** (Mescut) (a.): secede edilen, tapınılan.
- Mesel** (a.): atasözü.
- Mesel-âmiz** (a., f.): atasöziyle karışık, atasözlü.
- Meserret** (a.): sevinç.
- Mesih** (Mesih) (a.): İsa.
- Meskenet** (a.): miskinlik, kuvvetsizlik, zayıflık.
- Meslûb** (a.): mahvedilmiş, giderilmiş, elinden alınmış.

- Mesned** (Mesnet) (a.): 1. üzerine dayalı şey; 2. derece, rütbe, mevki.
- Mesneviyyât** (a.): mesneviler.
- Mesrûkiyyet** (Mesrukiyet) (a.): çalınmışlık, (bk. **Sirkat**).
- Mest** (f.): sarhoş, kendinden geçmiş.
- Mestûr** (Mestur) (a.): örtülü, örtülmüş.
- Meşâhir** (a.): meşhurlar.
- Meşâkk** (a.): meşakkatler.
- Meşbû** (Meşbu) (a.): dolu.
- Meşcer, Mescere** (a.): ağaçlık, koru.
- Meşhûd** (Meşhut) (a.): görülen şey.
- Meşhûdât** (Meşhudat) (a.): görülen şeyler. (bk. **Meşhûd**).
- Meşk** (a.): örnek.
- Meşkûk** (a.): şüpheli.
- Meşreb** (Meşrep) (a.): tabiat.
- Meşrûh, Meşrûha** (Meşruh, Meşruha) (a.): açıklanmış.
- Metânet** (Metanet) (a.): sağlamlık.
- Metin** (a.): sağlam.
- Metrûk** (Metruk) (a.): terkedilmiş, bırakılmış.
- Mevâdd** (Mevat) (a.): maddeler.
- Meve, Mevce** (a.): dalga.
- Meveûdât** (Mevcudat) (a.): varlıklar.
- Mevhibe** (a.): ihsan vergi.
- Mevkuf** (a.): 1. vakfolunmuş; 2. tevkif edilmiş, tutulmuş.
- Mevkufiyyet** (Mevkufiyet) (a.): 1. vakfolunmuşluk; 2. tevkif edilmişlik.
- Mevrid** (Mevrit) (a.): varacak yer.
- Mevsûf** (Mevsuf) (a.): 1. vasıflanmış 2. (sıfat takımlarında) belirtilen.
- Mevt** (a.): ölüm.
- Mevvâc** (a.): dalgalanan.
- Mevzîi** (a.): belli bir yere mahsus olan, tek bir yerde olan.
- Mevzû** (Mevzu) (a.): 1. konmuş; 2. konu.
- Mevzûn** (Mevzun) (a.): vezinli, ölçülü.
- Mey** (f.): şarap.
- Meyl** (Meyil) (a.): 1. eğilme; 2. sevgi.
- Me'yûs** (Meyus) (a.): kederli.
- Meyyâl** (Meyyal) (a.): meyleden.
- Mezâlim** (Mezalim) (a.): zulümler.
- Mezâmir** (Mezamir) (a.): neyler. (bk. **Mizmâr**).
- Mezellet** (a.): alçaklık..
- Mezmûm** (Mezmum) (a.): zemmolunmuş, kötülenmiş, yerilmiş.
- Miftâh** (Miftah) (a.): anahtar.
- Mihâniki** (a.): makine ahengine benzer ahenk.
- Mihen** (a.): mihnetler.
- Mihmân** (Mihman) (f.): misafir, konuk.
- Mihnet** (a.): sıkıntı, belâ, gam, keder.
- Mihr** (f.): 1. güneş; 2. sevgi, dostluk.
- Mikdâr** (Miktar) (a.): 1. ölçülü; 2. parça; 3. güc, kuvvet.
- Mikyâs** (Mikyas) (a.): ölçü.
- Milâhat** (a.): gemicilik.
- Milel** (a.): milletler.
- Millet-i hâkime** (a., f.): hâkim millet; Osmanlı imparatorluğunda çoğunluğu teşkil eden müslüman halk, hususiyle Türk'ler.
- Minnetdâri** (a.): minnetdarlık.
- Minvâl** (Minval) (a.): tarz, suret.
- Mir'ât** (a.): ayna.
- Mirî** (Miri) (f.): beylik, devlet malı.
- Misâk** (Misak) (a.): verilen söz, yemin, and.
- Misillû** (a., t.): gibi.
- Miyâh** (Miyah) (a.): sular.
- Miyân, Miyâne** (Miyan, Miyane) (f.): ara, orta.
- Mizân** (Mizan) (a.): ölçü.
- Mizmâr** (Mizmar) (a.): ney.
- Muâdil** (Muadil) (a.): eşit, denk, eşdeğerli.
- Muâhaze** (Muaheze) (a.): tenkid.
- Muâhede** (Muahede) (a.): andlaşma.
- Muâmelât** (Muamelât) (a.): muameleler, birbiriyle iş yapmalar, alışverişler.
- Muannid** (Muannit) (a.): inatçı.
- Muâriz** (Muarız) (a.): birbirine aykırı düşünen taraflardan her biri.
- Muâsır** (Muasır) (a.): çağdaş.
- Muattal** (a.): boş bırakılmış; durdurulmuş, işletilmemiş.
- Muattar** (a.): kokulu. (bk. **İtr**).

- Muâvedet** (a.): geri dönme.
Mudhikât (a.): gülünecek şeyler.
Mudhike (a.): komedya.
Mugaayir (a.): başka türlü, uymıyan, uygun olmıyan.
Muğberr, Muğber (a.): 1. kırgın; 2. tozlanmış.
Muğfel (a.): iğfal edilmiş, aldatılmış.
Muğlâk (a.): karışık.
Muhâberât (Muhaberat) (a.): muhabere, mektuplaşmalar.
Muhâcım (Muhacim) (a.): hücumcular.
Muhâfaza (Muhafaza) (a.): korunma.
Muhakkar (a.): hakaret görmüş, alçalmış.
Muhâl (Muhâl) (a.): olmasına imkân bulunmıyan, imkânsız.
Muharrer (a.): yazılmış, yazılan.
Muharrerât (Muharrerat) (a.): yazılan, mektuplar (bk. **Muharrer**).
Muhâvere (Muhavere) (a.): konuşma.
Muhib (Muhip) (a.): dost.
Muhibbâne (Muhibbane) (a.): dostça. (bk. **Muhib**).
Muhikk, Muhik (a.): haklı.
Muhill, Muhil (a.): ihlâl eden, sakatlıyan.
Muhit Muhita (Muhit, Muhita) (a.): kuşatan.
Muhtâr (Muhtar) (a.): ihtiyar sahibi. (bk. **İhtiyâr**).
Muntazır (a.): ölüm halinde olan, can çekişen (bk. **İhtizâr**).
Muhteriz (a.): çekinen, çekingen; (**Muhterizâne**: çekinerek).
Muhtevî (Muhtevi) (a.): ihtiva eden, içine alan.
Muhteviyât (Muhteviyat) (a.): içindekiler, içinde bulunanlar.
Muhzir (a.): mübaşir.
Muin (Muin) (a.): yardımcı.
Mukaatele (a.): birbirini öldürme, öldürüşme.
Mukaabele (a.): karşı koyma, cevap.
Mukaddem (a.): 1. öne geçirilmiş, ileri geçirilmiş; 2. evvelce, eskiden.
Mukaffâ (a.): kafiye.
Mukadder (a.): alnyazısı.
Mukarreb (Mukarrep) (a.): yaklaştırılmış.
Mukarrer (a.): 1. kararlaşmış; 2. sabit, şüphesiz; 3. söylenmiş, ifade olunmuş.
Mukayyed (Mukayyet) (a.): 1. kayıtlı; 2. bağlı.
Mukim (Mukim) (a.): ikamet eden, oturan.
Muktebes (a.): iktibas olunmuş, alınmış.
Muktebesât (a.): iktibas olunanlar.
Muktezâ (Mukteza) (a.): lâzım gelen, icap eden.
Muktezi (Muktezi) (a.): gerekli.
Muntabi, (a.): tabedilmiş, basılmış.
Muntazır (a.): gözlenen, beklenen.
Muntazır (a.): gözliyen, bekliyen.
Mâr (f.): karınca.
Murâfakat (Murafakat) (a.): arkadaşlık.
Murâkabe (Murakabe) (a.): kontrol.
Musahher (a.): 1. büyülenmiş; 2. ele geçirilmiş.
Musâfât (Musafat) (a.): dostluk.
Musahhir (a.): elde eden.
Musannif (a.): 1. tasnif eden, sıraya koyan; 2. kitap yazan, yazar.
Musavvir (a.): tasvir edici, ressam.
Musırr (Musır) (a.): ısrar eden, ayak diriyen.
Musikişinâsân (f.): musikişinaslar, müzikçiler.
Musset, Alfred de (1819-1857): Fransız romantik şair ve piyes yazarı.
Mutâbakat (Mutabakat) (a.): uygunluk.
Mu'tâd (Mutat) (a.): âdet edinilmiş, alışkanlık.
Mutasarrıf, Mutasarrıfe (a.): kendinde kullanma hakkı olan.
Mutasevver (a.): tasavvur olunan, düşünülen.
Mutavassıt (a.): 1. ortalama; 2. ara bulucu.
Mu'teber, Mu'tebere (Muteber, Mutebere) (a.): itibarlı, itibar edilen.
Mu'tekadât (Mutekadat) (a.): itikat olunan (= inanılan) şeyler.

- Mu'teriz** (Muteriz) (a.): itiraz eden.
Mutî' (Muti) (a.): itaatli.
Mutlak (a.): 1. hiçbir şarta ve hiçbir kayda bağlı olmıyan; 2. âzat, hür.
Muttarid (Muttarit) (a.): birörnek, monoton.
Muttasil (a.): aralıksız, daima, her zaman.
Muvâfakat (Muvafakat) (a.): uygunluk.
Muzâf (Muzaf) (a.): 1. katılmış, bağlanmış, bağlı; 2. (isim takımlarında) belirtilen.
Muzafferiyât (Muzafferiyat) (a.): muzafferiyetler, zafer kazanmalar.
Muzâfün-iteyh (Muzafünileyh) (a.): (isim takımlarında) belirten.
Muzır, Muzırra (a.): zararlı.
Muzî (Muzi) (a.): aydınlık.
Muzlim (a.): karanlık.
Muztarib (Muztarip) (a.): ızdırap çeken.
Mübâşeret (Mübâşeret) (a.): başlama, girişme.
Mübâşır (Mübâşır) (a.): 1. bir işe başlayan; 2. mahkemede dâvacı ve şahitleri çağırarak vazifeli kimse.
Mübeccel (a.): ululaştırılmış, yüceltilmiş.
Mübessir (a.): müjdecî.
Mübesser (a.): müjdelenmiş.
Mübîn (Mübîn) (a.): açık.
Mücâhid (Mücâhit) (a.): savaşı, savaşçı.
Mücerred (Mücerret) (a.): 1. yalın; 2. sırf, yalnız, ancak.
Mücmel (a.): kısaltılmış, hülâsa edilmiş.
Müctemî' (a.): toplanmış.
Müdâhale (Müdahale) (a.): karışma.
Müdâhin (Müdahin) (a.): dalkavuk.
Müddeâ (Müddea) (a.): iddia edilen şey, tez.
Müdekkik (a.): dikkatle inceliyen.
Müellif (a.): yazar, eser sahibi.
Müennes (a.): (dilbilgisinde) dişil.
Müessesât (Müessesat) (a.): müesseseler, kurumlar.
Müessir (a.): tesirli.
Müeyyed (Müeyyet) (a.): teyit edilmiş, sağlanmış.
Müfâhare (Müfahare) (a.): karşılıklı övünme.
Müfârakat (Müfarakat) (a.): ayrılma.
Müfekkire (a.): düşünme melekesi, düşünme gücü, kabiliyeti.
Müfid (Müfit) (a.): faydalı.
Müfred (Müfret) (a.): 1. tek, yalnız; 2. (dilbilgisinde) tekil; 3. mısraları birbiriyle kafiye olıyan tek beyit.
Müfrez (a.): ayrılmış.
Müfsid (Müfsit) (a.): fesatçı.
Müftakir (a.): ihtiyaç duyan, muhtaç.
Müftehir (a.): iftihar eden, övünen. (**Müftehirâne**: iftihar edencesine, övünürcesine).
Müheyâ (Müheyya) (a.): hazırlanmış, hazır.
Müheyyc (Müheyyc) (a.): heyecan verici.
Müjân (a.): kirpikler.
Mükedder (a.): kederli.
Mükerrer (a.): tekrarlanan.
Mükellef (a.): 1. teklif edilmiş, bir şeyin yapılması kendisinden istenmiş olan; 2. süslü, tantanalı.
Mühlik (a.): tehlikeli.
Mükâleme (a.): konuşma.
Mükevkeb (Mükevkep) (a.): yıldızlı.
Mülâhaza (a.): düşünce.
Mülâhazât (a.): düşünceler. (bk. **Mülâhaza**).
Mülevven (a.): renkli.
Mülevves (a.): kirli. (bk. **Levs**).
Mülk (a.): 1. bina ve yer gibi taşınmaz mal; 2. memleket.
Mültezem (a.): gerekli görülmüş olan, gerekli görülen.
Mümânaat (Mümânaat) (a.): yasak etme, izin vermeme, mani olma.
Mümâsil (Mümâsil) (a.): benzer, benziyen.
Mümtâz (Mümtaz) (a.): imtiyazlı, seçkin.
Münakkah (a.): hiçbir fazlalığı veya eksikliği olmıyan. (söz veya yazı hakkında)
Münâvebe (Münavebe) (a.): nöbetleşe.
Münderis (a.): yıkılan, yok olan.
Münferid (Münferit) (a.): yalnız.
Münhasır (a.): inhisar eden, çevrelenmiş, bir sınır içinde kalıp dışarı

- taşmıyan (**Münhasıran**: yalnız, sadece).
- Münkalib** (Münkalip) (a.): dönen, çevrilen, değişen.
- Münker** (a.): 1. inkâr edilmiş, inkâr edilen; 2. kötü; meşru olmıyan.
- Münkesir** (a.): kırık, kırgın, kırılmış.
- Münşeât** (Münşeât) (a.): mektuplar; 2. nesir yazılar.
- Münşi** (Münşi) (a.): 1. inşa eden, yapan; 2. nesirci, nesir yazarı.
- Münşiyan** (Münşiyan) (a.): münşiler, nesirciler. (bk. **Münşi**).
- Müntakim** (a.): intikamcı, intikam alıcı. (**Müstakimâne**: intikam alırcasına).
- Müntehâ** (Münteha) (a.): 1. sona eren, sona ermiş; 2. son; 3. son zaman.
- Müntehab** (Müntehap) (a.): intihap edilmiş, seçilmiş.
- Müntesir** (a.): yayılmış, yayılan, yaygın.
- Mürâbaha** (Mürabaha) (a.): yüksek faizle para verme, tefecilik.
- Mürâbahacı** (Mürabahacı) (a., t.): tefeci. (bk. **Mürâbaha**).
- Mürde** (f.): ölü.
- Müreccah** (a.): tercih edilen, yeğ sayılan.
- Mürekkab** (Mürekkap) (a.): bileşik.
- Mürg** (f.): kuş.
- Mürgân** (f.): kuşlar. (bk. **Mürg**).
- Mürtekip** (Mürtekip) (a.): memurluğu kötüye kullanan; hırsız.
- Mürûr** (Mürur) (a.): geçme, geçiş.
- Mürüvvet** (a.): mertlik, insaniyet.
- Müsâdere** (Müsadere) (a.): mala elkoyma.
- Müsâdif** (a.): tesadüf eden, raslayan.
- Müsâhabe, Müsâhabet** (Müsahabe, Müsahabet) (a.): sohbet etme.
- Müsbit** (a.): ispât eden, ispat edici.
- Müsellem** (a.): 1. teslim edilmiş; 2. doğruluğu kabul edilmiş, söz götürmez.
- Müselman** (a.): müslüman.
- Müsmir** (a.): semereli, verimli, faydalı.
- Müstağfir** (a.): Tanrıdan af diliyen.
- Müstahik** (a.): haklı olan, lâıyk olan.
- Müstahil** (a.): muhâl, imkânsız.
- Müstahkar** (a.): hakaret görmüş, horlanmış.
- Müstahkem** (a.): istihkâmlı, kuvvetlendirilmiş.
- Müstahsil** (a.): mahsul yetiştirici.
- Müstakîm** (Müstakim) (a.): doğru.
- Müstakillen** (a.): müstakil olarak, bağımsız olarak.
- Müsta'mel** (Müstamel) (a.): kullanılmış.
- Müste'hâse** (Müstahâse) (a.): fosil.
- Müste'hzi** (Müstehzi) (a.): alaycı. (**Müste'hziyâne**: alay edercesine).
- Müstelzim** (a.): lüzumlu kılan, icap ettiren.
- Müstenid** (Müstenit) (a.): istinat eden, dayanan.
- Müsteşhed** (Müsteşhet) (a.): şahit gösterilen.
- Müstecvib** (Müstecvip) (a.): lâıyk.
- Müstevli** (Müstevli) (a.): 1. istilâ eden; 2. sirayet eden, bulaşan.
- Müşârün-ileyh** (Müşarünileyh) (a.): kendisine işaret olunan, yukarda adı geçen.
- Müşerref** (a.): şerefendirilmiş.
- Müşerrih** (a.): açıklayıcı.
- Müşevveş** (a.): karışık, dolaşık.
- Müşevvik** (a.): teşvik eden, kışkırtan, kışkırtıcı.
- Müşfik, Müsfika** (a.): şefkatli.
- Müş'ir** (a.): yazı ile bildiren. (bk. **İş'âr**).
- Mütâbaat** (Mütabaat) (a.): tabi olma, uyma.
- Mütâlâât** (Mütâlâat) (a.): mütâlâalar, düşünceler, oylar.
- Müteahhar** (a.): sonraya kalan, geriye kalan, geciken.
- Müteâkıben** (Müteakıben) (a.): birbirinin ardı sıra gelen.
- Müteallik** (a.): alâkalı, ilgili.
- Mütebahhir** (a.): 1. denizleşen; 2. bilgisi deniz gibiengin ve derin olan.
- Mütebessim** (a.): gülümsiyen.
- Mütecanis** (a.): bir cinsten olan.
- Mütecâviz** (Mütejaviz) (a.): 1. geçen, aşan; 2. saldırgan, sataşkan.
- Mütedâvil** (Mütedavil) (a.): 1. elden ele gezen, halk arasında kullanılan; 2. (sermaye hakkında) elde dönen.
- Müteferrik** (a.): dağınık, türlü türlü.
- Mütegayyir** (a.): başkalaşan, değişen.
- Mütehaccir, Mütehaccire** (a.): taşlaşmış.

Forma : 23

Mütehakkim (a.): tahakküm eden, hük-
mü altına alan, hâkim kesilen. (**Mü-
tehakkimâne**: tahakküm edercesine).
Mütehallik (a.): tabiatlanmış, bir huy
kazanmış.
Müteharrik (a.): 1. hareket eden, hare-
ketli; 2. (heceler hakkında) sonu
sesli harfle biten (açık hece).
Mütehasıl (a.): hâsıl olan.
Mütehavvil (a.): değişen, değişici.
Mütehayyil (a.): hayale dalmış.
Mütehayyir (a.): hayrete düşmüş, şaş-
mış.
Müteheyyci (Müteheyyci) (a.): heyecan-
lanmış, heyecanlı.
Mütekaaidin (a.): emekliler.
Mütekellim (a.): konuşan.
Mütemâyil (Mütemayıl) (a.): meyillen-
miş.
Mütemeddin, Mütemeddine (a.): mede-
nileşmiş.
Mütemevvic (Mütemevvic) (a.): dalga-
lı. (bk. **Mevc, mevce**).
Mütenâ'im (a.): nimet elde eden, nimet-
ten faydalanan.
Mütenâviben (a.): nöbetleşe.
Müteneffir (a.): nefret eden.

Mütenevvi (Mütenevvi) (a.): çeşitli,
türlü.
Müterâdif (a.): (kelimeler hakkında)
anlamdaş, eşanlamlı.
Müterakki (Müterakki) (a.): terakki et-
miş, ilerlemiş.
Mütercim (a.): 1. tercüme eden; 2. **Kaa-
mûs** adlı Arapça sözlüğü Türkçeye
çeviren Âsım'ın lâkabı.
(**Kaamûs Mütercimi**: Mütercim Âsım,
1755-1819).
Müteveccihen (a.): yönelerek.
Mütevekkil (a.): tevekkül eden, işini
Tanrıya bırakan.
Mütevellid (Mütevellit) (a.): doğan.
Mütezáyid (Mütezáyit) (a.): ziyadele-
şen, çoğalan.
Müttehid (Müttehit) (a.): birleşik
Müvellid (Müvellit) (a.): 1. doğuran; 2.
doğurtan, doğurtucu.
Müyesser (a.): kolaylıkla meydana ge-
tirmiş.
Müzehheb (Müzehhep) **Müzehhebe** (a.):
yaldızlı.
Müzekker (a.): (dilbilgisinde): eril. (kşr.
Müennes).
Müzeyyen (a.): süslü.

N

Nâbûd (Nâbut) (f.): 1. yol olan; 2. iflâs
eden.
Nâci, Nâciye (Naci, Naciye) (a.): kur-
tulan.
Nâdân (f.): cahil.
Nâdiren (Nadiren) (a.): arasıra.
Nâ-ehil (f., a.): ehliyetsiz, işe yaramaz.
Nâfi' Nâfia (Nafi, Nafia) (a.): faydalı.
Nâgâh (f.): apansız, ansızın, birdenbire.
Nâğme-sâz (a., f.): nağme yapan, nağme
çıkarıcı.
Nahv (Nahiv) (a.): sözdizimi, sentaks.
Nâim (a.): uyuyan.
Nakaayis (a.): eksiklikler, kusurlar, (bk.
Nakisa).
Nâkıs (Nakis) (a.): noksan, eksik.
Nakisa (Nakisa) (a.): eksiklik, kusur.
Nakl (Nakil) (a.): 1. taşıma, aktarma;
2. göç, taşınma; 3. anlatma, söyleme.
Nakli (a.): akla değil nakle dayanan,
söylenegelen.

Nâ-mahdûd (Namahdut) (f., a.): hudut-
suz, sınırsız.
Nâ-mer'î (Namer'î) (f., a.): görünmeyen.
Nâ-mevzûn (Namevzun) (f., a.): vezin-
siz.
Nâmiyye (a.): büyüme, artma hassası.
Nâs (a.): insanlar.
Nasâyah (Nasayih) (a.): nasihatler.
Nâsâz (f.): uygunsuz.
Nasb (Nasp) (a.): tayin.
Nâsiye (Nasiye) (a.): alın.
Nâ-şâd (f.): sevinçli olmayan, kederli.
Nâşi (Naşi) (a.): dolayı.
Natüralits (fr. Naturaliste): Natüralizm
akımına bağlı eser veya yazar. (bk.
Natüralizm).
Natüralizm (fr. Naturalisme): hakikati
anlatmayı aşırı hadde vârdıran ede-
biyat okulu. XIX. yüzyılın ikinci ya-
rısında, hususiyile Fransa'da geliş-

- miştir. Bu okulun başlıca özellikleri şu noktalar üzerine toplanabilir:
1. Müspet bilimlere tatbik edilen Determinizm'in edebiyata da tatbikine çalışılmıştır. Yani, tabiat olaylarında aynı şartlar altında aynı neticeleri meydana getiriyorsa, toplum ve ruh olaylarında da aynı kanunun hâkim olduğuna inanılmış, insanın mizacını ve fiillerini anlatabilmek için, onun irsiyetini ve içinde yetiştirdiği muhiti incelemek lâzım geldiği savunulmuştur.
  2. Natüralizm'de olaylar ve kişiler bir bilim adamı göziyle incelenildiği için, hayatın çirkin ve iğrenç sahnelerinin tasvirinden çekinilmemiştir.
- Natüralist edebiyatta hususiyle roman türü çok gelişmiştir. Bu yoldaki romanlara «Deneysel roman» adı verilmiştir.
- Nâ-ümid** (Naümit) (f.): ümitsiz.
- Nazar** (a.): bakış.
- Nâzende** (a.): naz edici, naz eden.
- Nâzenin** (Nazenin) (f.): çok nazlı, cilvelili.
- Nâzır** (Nazır) (a.): vekil.
- Nazra** (a.): bakış.
- Nebâtât** (Nebatat) (a.): 1. bitkiler; 2. botanik.
- Necâbet** (Necabet) (a.): asillik.
- Necât** (Necat) (a.): kurtulma, kurtuluş.
- Necib** (Necip) (a.): asil.
- Nedâmet** (Nedamet) (a.): pişmanlık.
- Nefehât** (Nefehat) (a.): üfürükler, soluklar. (bk. **Nefha**).
- Nefes** (a.): Bektaşî tarikatından olan halk tasavvuf şairlerinin tarikatlarıyla ilgili temaları işliyen şiirleri. Bunlar, Bektaşî tekkelerinde, tören sırasında, sazla ve makamla söylenirdi.
- Nefha** (a.): üfürük, soluk.
- Nekaahet** (a.): hastalıktan kurtulduktan sonraki zayıflık hali.
- Nekbet** (a.): musibet, (**Nekbet-hâne**: musibet evi.)
- Nekes** (f.): eli sıkı, cimri. (Farsça **Nâ-kes** [= soysuz, alçak] tan bozma).
- Nemâ** (Nema) (a.): artma, çoğalma, bereketlenme, büyüme.
- Nemçe**: Avusturya.
- Nerdübâh** (f.): merdiven.
- Nermîn** (Nermin) (f.): yumuşak.
- Nesebiyyet** (a.): soysopçuluk.
- Nesib** (a.): 1. soyu temiz, asil; 2. kasidelerin baş tarafındaki tasvir bölümleri.
- Nesim** (Nesim) (a.): tatlı ve hafif rüzgâr.
- Neşât** (Neşat) (a.): sevinç.
- Neş'et** (Neşet) (a.): çıkma, ileri gelme.
- Neşide** (Neşide) (a.): şiir.
- Neşr** (Neşir) (a.): yayma, yayılma.
- Neşriyyât** (Neşriyat) (a.): yayınlar.
- Neşv ü nemâ** (a.): gelişme, büyüme.
- Netâyic** (Netayic) (a.): neticeler.
- Nev** (f.): yeni.
- Nevâdir** (a.): az bulunan şeyler.
- Nev'amâ** (a.): âdeta, bir bakıma, aşağı-yukarı.
- Nev-bahâr** (Nevbahar) (f.): ilkbahar (bk. **Nev**).
- Nevbet** (f.): nöbet, sıra.
- Nevha** (a.): sesle ağlama.
- Nevha-ger** (a., f.): sesle ağlayan. (bk. **Nevha**).
- Nezih** (Nezih) (a.): temiz.
- Nısf** (Nısf) (a.): yarım, yarı.
- Nigâh** (f.): bakış.
- Nihân** (Nihan) (f.): gizli.
- Nihâl** (Nihal) (f.): fidan.
- Nikaab** (Nikap) (a.): bir şeyin yüzüne çekilen örtü.
- Nim** (Nim) (f.): yarım, yarı. (**Nim-zinde**: yarı diri).
- Nisâb** (Nisap) (a.): miktar.
- Nisbet** (Nispet) (a.): bir şeyin başka bir şeye karşı nitelik bakımından durumu.
- Nisvân** (Nisvan) (a.): kadınlar.
- Niyâz** (Niyaz) (f.): yalvarma.
- Niyâz** (Niyaz) (f.): zayıf, arık.
- Nöker**: Maiyet memuru, hizmetçi, kul.
- Nush** (a.): nasihat.
- Nühûset** (Nuhuset) (a.): uğursuzluk.
- Nüans** (fr. Nuance): ince fark.
- Nücûm** (Nücum) (a.): 1. yıldızlar; 2. yıl-

dızlar vasıtasıyla geleceği bilme ilmi.
Nüfûz (Nüfuz) (a.): 1. içine geçme, içi-
ne işleme; 2. sözü geçme.

Nükûl (a.): dönme, cayma.

Nümâyân (Nümayan) (f.): görünen.

Nüzûl (Nüzul) (a.): inme.

O

Ortaoyunu: Bir meydanda, «yeni-dün-
ya» adı verilen bir paravana ile iki
hasır iskemle önünde oynanan halk
tiyatrosu. Oyunun en önemli iki
kahramanı **Pişekâr** ile **Kavuklu** (ve-
ya **Nekre**) dur. XIX. yüzyılın baş-

larında görülen bu oyun, Karagöz'-
ün canlı aktörlerle oynanan şekli sa-
yılabilir. **Pişekâr**, Karagöz'ün; Ka-
vuklu da Hacivat'ın karşılığıdır.
(krş. **Karagöz**).

P

Pâ, Pây (f.): ayak.

Pâ-bûs (f.): ayak öpme.

Pâk (f.): pak, temiz.

Pâmâl, Pây-mâl (Payimal) (f.): ayak al-
tında kalan, çiğnenen.

Parnasizm (fr. Parnassisme): Fransa'da
realist metotlarla yazılan şiir akımı-
na verilen ad. XIX. yüzyılın ikinci
yarında Romantizm'e tepki olarak
doğmuştur.

Bu okulun başlıca özellikleri şu
noktalar üzerinde toplanabilir:

1. Şiirde şairin şahsî duyguları ye-
rine, tabiat manzaraları, veya
felsefî düşünceler anlatılmıştır.
Şairin şahsiyeti gizlenmiştir.
2. Şekil mükemmelliğine son dere-
ce önem verilmiştir.
3. «Sanat sanat içindir» düsturu ka-
bul edilmiştir.

Parnasyen (fr. Parnassien): Parnasizm
akımına bağlı şair (bk. **Parnasizm**).

Parnasse Contemporain (= Çağdaş
Parnas) (1860) adlı bir dergi etra-
fında toplanan şairlere bu ad veril-

miştir. Parnas (yun. Parnassos), Yu-
nanistan'da Musa'ların (= ilham pe-
rilerinin) oturduğuna inanılan bir
dağın adıdır.

Pâye (f.): derece.

Penâh (Penah) (f.): 1. koruma; 2. koru-
yucu.

Pernd (f.): nasihat.

Per (f.): kanad.

Peri-peyker (f.): peri yüzlü.

Pertâb (f.): sıçrama, atlama.

Pervâz (f.): uçma.

Peyâpey (f.): birbiri ardınca, birbiri ar-
dı sıra; gittikçe.

Pey-der-pey (f.): birbiri ardınca, arka-
arkaya.

Peykân (f.): okun ocundaki demir, tem-
ren.

Peymân (Peyman) (f.): söz verme, and.

Peymâne (Peymane) (f.): kadeh.

Piş (f.): ön.

Pool (in.): Londra'nın ünlü bir terzi.

Pâyân (Puyan) (f.): seyirtici.

Pür (f.): dolu. (**Pür-gazab**: çok öfkeli.

Pür-tehâlûk: çok sabırsızlıkla atıl-
ma. **Pür-ihzâz**: çok titrek.

R

Râbîta (Rabita) (a.): bağ.

Râbian (Rabian) (a.): dördüncü olarak.

Rabt (Rabit) (a.): bağlama.

Racine, Jean (1639-1699): Fransız tra-
gedya şairi.

Râh (Rah) (f.): yol.

Rahîm (a.): merhametli, (bk. **Rahm**).

Rahm (a.): merhamet, acıma.

Rahmân (Rahman) (a.): (Tanrı hakkın-

da) merhamet sahibi.

Rahmet (a.): Tanrının kullarına karşı
duyduğu acıma, merhamet, tanrıdan
gelen iyilik.

(**Rahmet okumak**: ölmüş birini iyi-
likle anmak, «Allah rahmet eyle-
sin» demek).

Raiyyet (a.): halk, tebaa, uyruk.

Rakîk (Rakik) (a.): ince, duygulu.

Râm (f.): itaatli, boyun eğmiş.

Ra'se (Raş) (a.): titreme.

Ravza (a.): bahçe.

Râyiha (Rayiha) (a.): koku.

Râz (f.): sır.

Realist (fr. Réaliste): Realizm akımına bağlı eser veya yazar. (bk. **Realizm**).

Realizm (fr. Réalisme): Hakikati olduğu gibi anlatma yolunu tutan edebiyat okulu. Müspet bilim araştırmalarının ilerlemesi üzerine, XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Romantizm'e tepki olarak doğmuştur.

Bu okulun başlıca özellikleri şu noktalarlar üzerinde toplanır:

1. Realist edebiyatta her şeyden önce göleme önem verilir.

2. Günlük hayatta raslanan veya raslanması mümkün bulunan kişiler ve olaylar konu olarak seçilir. Olağanüstü sayılan hiçbir şeye rağbet edilmez.

3. İnsan şahsiyetinin meydana gelmesinde muhitin önemli payı bulunduğu gözönünde tutularak, muhit ve töre tasvirine çok önem verilir.

4. Yazarlar, eserlerinde kendi şahsiyetlerini gizler, sadece kendi dışlarındaki olay ve kişileri tarafsız bir gözle inceliyerek anlatırlar.

Realist edebiyatta hususiyle roman ve tiyatro türleri çok gelişmiştir.

Reâyâ (Reaya) (a.): raiyetler, halklar, uyruklar. (bk. **Raiyyet**).

Refâkat (Refakat) (a.): yoldaşlık, arkadaşlık.

Refik (Refik) (a.): arkadaş.

Reh (f.): (bk. **Râh**).

Reh-nümâ (f.): yol gösteren, kılavuz.

Rekâket (a.): kekemelik, tutukluk.

Renc-efzâ (f.): mihnet arttıran.

Reng (f.): hiyle.

Rengin (f.): renkli.

Revân (Revan) (f.): 1. giden, yürüyen, akan; 2. ruh.

Reviş (f.): yürüyüş.

Reybilik (a, t.): şüphencilik.

Ricâl (Rical) (a.): 1. erkekler, erler; 2.

ileri gelenler.

Ric'at (Ricât) (a.): gerilme, çekilme, geri kaçma.

Ridâ (Rida) (a.): örtü.

Rikkat (a.): 1. incelik; 2. duygululuk.

Rind (Rint) (f.): dünyayı umursamıyan.

Rindân (Rindan) (f.): rintler.

Risâle (Risale) (a.): küçük kitap.

Rişe (f.): saçak, püskül.

Riyâz (a.): bahçeler, (bk. **Ravza**).

Romanizm (fr. Romanisme). veya **Roman**

Okulu (fr. l'Ecole Romane): Yunan ve Lâtin edebiyatları geleneğine bağlı şiir akımı. Fransa'da XIX. yüzyılın sonunda (1891), Sembolizm'e tepki olarak doğmuştur. Bu harekti hazırlıyan şairler Klâsisizmi yeniden canlandırma yolunu tutmuşlardır.

Bu akımın başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir:

1. Şiire akıl hâkimdir.

2. Klâsik nazım şekilleri kullanılmıştır.

3. Yunan mitolojyasından faydalanılmıştır.

Romantik (fr. Romantique): Romantizm akımına bağlı eser veya yazar. (bk. **Romantizm**).

Romantizm (fr. Romantisme): Klâsisizm'e tepki olarak doğmuş bulunan edebiyat okulu. XIX. yüzyılın ikinci yarısında bütün Avrupa'da, hususiyle Fransa'da ve İngiltere'de çok gelişmiştir.

Bu okulun başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir:

1. Klâsik edebiyata ait bütün kurallar ve şekiller kırılmıştır.

2. Yunan ve Lâtin edebiyatları yerine çağdaş edebiyatlar örnek tutulmuş, Yunan mitolojyası yerine Hindistan mucizeleri ve millî efsaneler işlenmiş; konular ya tarihten, yahut da günlük olaylardan alınmıştır.

3. Klâsik edebiyatın akıl ve sağduyuya önem vermesine karşılık, Romantizm'de hayal ve hisse ge-

niş yer verilmiştir.

4. Yazarlar, eserlerinde kendi şahsiyetlerini gizlememişler; aksine, olaylar karşısında kendi duygu ve intibalarını anlatmışlardır.
5. İnsanın ruh halinin müerrerret olarak incelenmesi bırakılarak, insanlar gevreleri içinde incelenmiş, ve insanın islâhı yerine toplumun islâhı gayesi güdülmüştür.
6. Tabiat manzaralarının, yerli ve yabancı törelerin tasvirine geniş yer verilmiştir.
Romantik edebiyatta özellikle şiir, tiyatro, deneme ve roman türleri çok gelişmiştir.

Rû-Rûy (f.): yüz.

Rûy-i nigâr (r.): bir çeşit pembe üzüm.

Rû-be-rû (f.): yüzyüze.

Rûh-bahş (a., f.): ruh veren, can veren.

Ruhbân (Ruhban) (a.): rahipler.

Sabâ (f.): tanyeli.

Sâât (a.): saatler.

Sabâvet (Sabavet) (a.): çocukluk.

Sâbit, Sâbite (Sabit, Sabite) (a.): 1. yerinden kımıldamayan, duran; 2. ispat edilen, gerçekleşen.

Sad (a.): yüz.

Sagir (Sagir) (a.): küçük.

Sağ: bir ağırlık ölçüsü 1. sağ = 1040 dirhem.

Sağ akçe: içinde kalp, karışığı, eksigi olmıyan para.

Sahâbet (Sahabet) (a.): sahip çıkma, arka çıkma, koruma.

Sahâif, Sahâyif (Sahaif, Sahayif) (a.): sahifeler.

Sahi (a.): cömert.

Sâhibet-ül-beyt (a.): ev sahibesi.

Sâhib-ül-beyt (a.): ev sahibi.

Sahn (a.): meydan.

Sâib (Saip) (a.): yanılmıyan, şaşırılmıyan, gayeyi bulan.

Sâik, Sâika (Saik, Saika) (a.): sevkeden hal, sebep.

Sakaalet (a.): kabalık, çirkinlik. (bk. Sakil).

Sakf (Sakıf) (a.): tavan.

Sâkit (a.): sukut eden, düşen.

Sakil (Sakil) (a.): ağır, kaba, çirkin.

Ruhsâr (Ruhsar) (f.): yanak.

Ruhsat (a.): müsaade, izin.

Râm: 1. Yunan milletinin diğer adı; 2. Anadolu. (Bu anlamda çok kere **Di-yâr-ı Rûm** diye kullanılır.)

Rûstâ (f.): köy. (bk. **Rûstâ**).

Rûsen (f.): parlak.

Rûzgâr (f.): 1. rüzgâr; 2. zaman, devir

Rûchân (Rûçhan) (a.): tercih edilme, yeğ sayılma.

Rûkn (Rûkûn) (a.): 1. bir şeyi meydana getiren nesnelerden her biri; 2. bir kurulun, bir topluluğun en önemli âzalarından her biri, ileri gelenler.

Rûkû (Rûkû) (a.): beli bükürek öne doğru eğilme. Namazda, elleri dizlere dayıyarak eğilme.

Rûstem-pedendâne (f.): Rûstem'in beğeneceği yolda olan.

Rûsûh (Rûsuh) (a.): sağlamlık, dayanıklılık.

S

Sâkin (Sakin) (a.): 1. hareketsiz, kımıldamıyan; 2. oturan; 3. (heceler hakkında) sonu sessiz harfle biten, (kapalı hece).

Sâkit (a.): susmuş.

Sal (fr. Salle), salon.

Sâl (f.): yıl.

Salâh (a.): iyileşme, iyilik.

Sâl-dîde (f.): yıl görmüş, yıllanmış, yaşlanmış, görmüş geçirmiş.

Sâl-hürde (f.): pek ihtiyar, çok yaşlı.

Sâlim (Salim) (a.): belâ ve kederden, kötü halden uzak olan.

Sâlisen (Salisên) (a.): üçüncü olarak.

Sâmia-hırâş (a., f.): kulak yırtıcı.

Samt (a.): sessizlik.

Sanâyi' (Sanayi) (a.): sanatlar. (**Sanâyi-i lâfziyye**: söz sanatları).

Sânî (Sani) (a.): ikinci.

Sânihât (Sanihat) (a.): ilhamlar.

Sarâhat (Sarahat) (a.): açıklık.

Sarf (a.): dilbilgisi, gramer.

Sarih (Sarih) (a.): açık.

Satr (Satır) (a.): Satır.

Savlet (a.): saldırı.

Sa'y (Sây) (a.): çalışma, emek.

Sâye (Saye) (a.): gölge.

Sâyedâr (Sayedar) (f.): gölge veren, gölgesi olan, gölgelik.

Seci (a.): nesir içinde kafiye.
Seciyye (Seciye) (a.): karakter.
Sedd (Sed) (a.): 1. kapama, tıkama; 2. engel.
Sefe (a.): sefiller.
Sefer (a.): 1. yolculuk; 2. savaş; 3. defa, kere.
Sefer-ber (a., f.): sefer halinde olan, yürüyen. (bk. **Sefer**).
Sefid (Sefit) (f.): beyaz.
Sehâb (Sehap) (a.): bulut.
Sekene (a.): bir yerde oturanlar. halk
Selâmet (a.): 1. belâ ve kederden uzak olma, güven içinde olma; 2. kurtulma; 3. ayıp ve kusurdan uzak olma.
Selâmlık (a., t.): eski müslüman evlerinde erkeklerle mahsus daire.
Selb (a.): mahvetme, yok etme.
Selef (a.): yerine geçilen memur.
Selim (Selim) (a.): ayıp ve kusurdan uzak olan.
Selis (Selis) (a.): akıcı.
Sem' (a.): 1. kulak; 2. işitme.
Sembolist (fr. Symboliste): Sembolizm akımına bağlı yazar. (bk. **Sembolizm**).
Sembolizm (fr. Symbolisme): Parnasizm'e tepki olarak doğan edebiyat okulu. XIX. yüzyılın son yarısında (1885 ten sonra) Fransa'da, daha sonra bütün Avrupa'da gelişmiştir. Sembolist şairlere göre, duyularımız dış âlemi olduğu gibi değil, onun asıl halini değiştirerek bize ulaştırmaktadır. Şu halde biz dış dünyayı anlamak istediğimiz zaman, ancak oradan aldığımız intibaları anlatmış oluruz. Bunu, «tabiatın insandan geçerek görünüşü» diye tarif edenler olmuştur. Sembolizm'in başlıca özellikleri şu noktalar üzerinde toplanabilir:
1. Şiir, hakikati anlatmaya değil, hakikatin bizde bıraktığı intibaları, tabiatla insan ruhu arasındaki gizli münasebetleri telkin etmeye çalışmalıdır.
2. Sembolist şairler, telkini mısraların ahengiyle sağlamayı düşünerek, «her şeyden önce musiki»

demişlerdir.

3. Yine bu maksatla, pek çok mecaz kullanılmış, güzellik açıklıkta değil, kapalılıkta aranmıştır.
4. İstenen telkinin yapılabilmesi ve kapalılığın sağlanabilmesi için kelimeler asıl anlamlarından başka anlamlarda kullanılmış, alışılmamış kelimeler bulunup ortaya çıkarılmış; o zamana kadar alışılmış olan söyleyiş şekilleri bozularak, yeni söyleyiş şekilleri ve sözdizimleri icat edilmiş; klâsik nazım şekilleri yerine serbest şekiller, serbest müstetazatlar kullanılmıştır. Sembolizm akımında hususiyle şiir türü çok gelişmiştir.

Semen (f.): yasemin.

Semen-fâm (f.): yasemin renkli.

Semere (a.): 1. meyva, yemiş; 2. mahsul.

Senâ (a.): övme.

Seng (Senk) (f.): taş.

Ser (f.): baş.

Serâir (Serair) (a.): sırlar.

Serâser (f.): baştan başa.

Ser-be-ser (f.): baş başa.

Serd (f.): 1. soğukluk; 2. sözü yoliyle söyleme.

Serdâr (Serdar) (f.): başbuğ.

Ser-had (f., a.): sınır.

Serîr (Serir) (a.): taht.

Serî-üs-seyr (a.): çabuk gidişli, çevik.

Sermedi (a.): daimî, devamlı.

Ser-sefid (f.): beyaz başlı.

Ser-te-ser (f.): baştanbaşa.

Setr (Setir) (a.): örtme, kapama.

Sevâhil (Sevahil) (a.): sahiller, kıyılar

Sevâik (Sevaik) (a.): sâikler, sevkediciler.

Seyf (a.): kılıç.

Seylâbe (f.): sel.

Seyr (Seyir) (a.): 1. yürüme; 2. gezme; 3. bakma.

Seyyâl (Seyyal) (a.): akıcı, akan.

Seyyie (a.): kötülük, kötü iş.

Sezâ (Seza) (f.): lâyıf.

Sıdk (a.): doğruluk, sadıklık.

Sıklet (a.): ağırlık.

Sinâat (Sinaat) (a.): zanaat.
Sinâî (Sinaî) (a.): endüstri ile ilgili.
Sıyanet (Sıyanet) (a.): koruma.
Siga (Siga) (a.): kip.
Sim (Sim) (f.): gümüş.
Simât (a.): sofra.
Simin (a.): gümüşten, gümüş gibi. (bk. **Sim**).
Sim (Sim) (a.): gümüş.
Sin (a.): 1. yaş; 2. diş. (**Sinnen**: yaşça).
Sind: Hindistan'da bir nehrin adı.
Sine (f.): 1. göğüs; 2. (mec.) iç, gönül.
Siret (Siret) (a.): iç görünüş, manevi görünüş.
Sirkat (a.): hırsızlık.
Sirişk (f.): gözyaşı.
Sitâre (f.): yıldız.
Sitem (f.): zulüm, cefa, haksızlık.
Sone (fr. Sonnet, it. Sonetto). Avrupa edebiyatında klâsik bir nazım şekli. İki tane dörder mısralık, iki tane de üçer mısralık bentlerden meydana gelir. Kafiye düzeni çoklukla şöyledir: abba-abba-cdd-ede
Söz peresengi: konuşurken gerekli gereksiz kullanılan «efendim, efendime

söyleyim» v.s.n. gibi sözler.
Sû, Sây (f.): taraf, yön.
Subh (a.): sabah.
Suhan (f.): söz.
Suhan-gû (f.): düzgün söz söyleyen, konuşkan. (bk. **Suhan**).
Sukut-âlûd (a., f.): düşmeye dalmış.
Summ (a.): sağır.
Sun' (a.): iş, eser.
Sûret (Suret) (a.): 1. dış şekil, dış görünüş, kılık; 2. resim; 3. tarz, yol, vasıta; 4. bir şeyin aynı.
Suûd (Suut) (a.) yükselme.
Süferâ (a.): sefirler, elçiler.
Süfli (Süfli) (a.): 1. alçak, aşağı; 2. bayağı, düşkün.
Sükûn (a.): 1. sakinlik, hareketsizlik, dinme, durma; 2. Arap yazısında sessiz harfin hareketsiz hali (bk. **Hareke**).
Sükûnet (a.): hareketsizlik, durgunluk.
Sükûngâh (a.): sükûn yeri.
Süreyyâ (Süreyya) (a.): Ülker.
Sürûd (f.): şarkı söyleme.
Sürûr (Sürur) (a.): sevinç.
Sütire (a.): örtü.

Ş

Şâd (Şad) (f.): sevinçli.
Şâdân (Şadan) (f.): sevinçli.
Şâdmânî (Şadmani) (f.): şadmanlık, sevinçlilik.
Şafak (a.): 1. batı ufkunun akşam kızılığı; 2. (Türkçede) doğu ufkunun akşam kızılığı.
Şâhsâr (f.): ağaçlık.
Şâkird (Şakirt) (f.): öğrenci.
Şâkirdân (Şakirdan) (f.): öğrenciler. (bk. **Şâkird**).
Şâm (f.): akşam.
Şâmil (Şamil) (a.): şümüllü, kaphyan.
Şâne (f.): tarak.
Şa'saa (Şâsaa) (a.): parlaklık, parıltı.
Şâyân (Şayan) (f.): lâyıık.
Şeâmet (Şeamet) (a.): uğursuzluk.
Şeb (f.): gece.
Şebâb (Şebap) (a.): gençlik.
Şebnem (f.): çiğ.
Şedid (Şedit) (a.): şiddetli.
Şehr-âyin (f.): donanma.
Şek (a.): şüphe.

Şektiyyât (a.): (gramerde) şekil bilgisi, morfoloji.
Sekvâ (Şekva) (a.): şikâyet.
Şem' (a.): mum.
Şemâtet (a.): şamata.
Şemsîr (Şemsîr) (f.): kılıç.
Şemim (f.): koku.
Şems (a.): güneş.
Şe'niyyet (Şeniyet) (a.): gerçeklik, hakikat, realite.
Şerh (a.): açıklama.
Şerha (a.): yarık.
Şer'i, Şer'iyye (a.): şeriata uygun.
Şerîk (a.): ortak.
Şerr, Şer (a.): kötülük.
Şeş-per (f.): altı-kanad, eskiden harbde kullanılan altı dilimli topuz.
Şetâret (a.): şenlik.
Şevk (a.): 1. şiddetli arzu, istek; 2. neşe, keyif.
Şeşket (a.): ululuk (**Şevketli**. [Padişah hakkında] ulu).
Şevket-meâb (a.): ululuğun bulunduğu

kimse, padişah.
Şeydâ (Şeyda) (f.): çılgın.
Şifâhen (a.): sözlü olarak, sözle.
Şifâhi (Şifahî) (a.): sözlü.
Şîr (f.): 1. aslan; 2. süt.
Şîr-pençe (f.): insan vücudunun türlü yerlerinde ve daha çok sırtta ve ensede çıkan büyük, siyah ve tehlikeli bir çiban.
Şîşe (f.): sırça.
Şitâ (f.): kış.
Şitâb (Şitap) (f.): acele.
Şîve (f.): 1. güzellerin kalbi çeken tavrı;

2. üslup, tarz, ağız.
Şuâ' (Şua) (a.): ışın.
Şuarâ (Şuara) (a.): şairler.
Şuabât (Şuabat) (a.): şubeler.
Şu'le (Şule) (f.): alev.
Şükrân (Şükran) (a.): iyilik bilme, minnetdarlık.
Şükrâne (Şükran) (f.): şükran alâmeti, minnetdarlık alâmeti.
Şükûfe (f.): çiçek.
Şükûfezâr (f.): çiçeklik, çiçek bahçesi. (bk. **Şükûfe**).
Şümâl (a.): şâmillilik, genişlik, kaplama.

T

Taaccüb (Taaccüp) (a.): şaşma.
Taaddiyât (a.): zulmetmeler.
Taallâk (a.): ilişigi, münasebeti olma.
Taâm (Taam) (a.): yemek.
Taayyüs (a.): geçinme, geçim.
Tâb (f.): 1. takat, güc; 2. hararet, ışık. 3. hararet ve ışık verici; 4. büküm, kıvrım.
Tabâhat (a.): ahçılık bilimi.
Tabâyi' (a.): tabiatlar.
Tâbiyyet (Tabiiyet) (a.): 1. tabilik, uyuculuk; 2. bir devletin tebaasından olmak, uyrukuk.
Ta'bir (tâbir) (a.): 1. sözle anlatma; 2. deyim; 3. düş yorma.
Ta'birât (Tabirat) (a.): tabirler.
Tabl (a.): davul.
Ta'cizât (Tacizat) (a.): sıkıntı vermeler, rahatsız etmeler.
Ta'dâd (Tadat) (a.): sayma.
Tafsîl (Tafsîl) (a.): etraflı olarak bildirme.
Tagyîr (Tagyir) (a.): değiştirme, başkalaştırma.
Tahaddüs (a.): bir hâdise meydana gelme.
Tahakkuk (a.): gerçekleşme.
Tahammül-fersâ (a., f.): tahammülü yıpratıcı, dayanılmaz.
Taharrî (Taharri) (a.): arama.
Tahassür (a.): hasret duyma, özleme.
Tahassüs (a.): duygulanma.
Tahattur (a.): hatırlama.
Tahavvülât (a.): değişimler.
Tahayyül (a.): hayale dalma.
Tahayyülât (a.): hayale dalmalar. (bk.

Tahayyül).
Tahdid (Tahdit) (a.): sınırlama, çerçeveleme.
Tahfif (Tahfif) (a.): hafifletme.
Tahlif (Tahlif) (a.): andıçme, andıçırma.
Tahrif (Tahrif) (a.): değiştirme, bozma.
Tahrîk (a.): 1. harekete getirme; 2. kışkırtma.
Tahrîren (Tahrîren) (a.): yazı ile.
Tahsîl (Tahsîl) (a.): 1. hasıl etme, elde etme, kazanma; 2. öğrenim.
Tahsin (Tahsin) (a.): beğenme, aferin deme.
Taine, Hippolyte (1828-1893): Fransız edebiyat tarihçisi ve estetikçisi.
Tâir (a.): uçan.
Takarrüb (Takarrüp) (a.): yaklaşma.
Tâkat-fersâ (a., f.): takati yıpratıcı, dayanılmaz.
Tâkat-güdâr (a., f.): takati mahvedici.
Takayyüd (Takayyüt) (a.): dikkatli davranma.
Takdis (Takdis) (a.): mukaddes tanıma, mukaddes tanıma.
Tâ-key (f.): ne zamana kadar.
Takrîr (Takrîr) (a.): ifade, söyleme, konuşma.
Taksir (Taksir) (a.): kusur etme.
Takviye (a.): kuvvetlendirme.
Taleb (Talep) (a.): isteme.
Ta'lim (Talim) (a.): öğretme.
Ta'mik (Tamik) (a.): derinleştirme.
Tannân (Tannan) (a.): tınlayıcı.
Tannâz (f.): alaycı.
Târ (f.): 1. karanlık; 2. tel.
Tarab (Tarap) (a.): şenlik.

Tarab-engiz (a., f.): şenlik meydana getiren, şenlendiren.
Tarâvet (Taravet) (a.): tazelik.
Taravetdâr (a., f.): tazê.
Tarik (Tarik) (a.): yol.
Ta'riz (Tariz) (a.): sözle sataşma.
Târmâr (Tarumar) (f.): dağıtma, perişan.
Tarsi (a.): bir şeyi kıymetli taşlarla süsleme.
Tasadduk (a.): sadaka verme.
Tasallut (a.): musallat olma.
Tasarruf (a.): 1. kullanma, 2. israfsızca idare; 3. para biriktirme.
Tasdiat (Tasdiat) (a.): baş ağrıtmalar, rahatsız etmeler.
Tasfiye (a.): arıtma, temizleme, sâf hale getirme.
Taslit (Taslit) (a.): musallat etme.
Tasrifât (Tasrifat) (a.): (dilbilgisinde) fiil çekimleri.
Tasvir (Tasvir) (a.): 1. bir şeyin sözle veya resimle şeklini anlatma; 2. resim.
Tasvirât (Tasvirat) (a.): tasvirler.
Taşlama: Halk edebiyatında, kişilerin veya toplumun kötü taraflarını alaylı ve iğneli bir dille anlatan şiir çeşidi.
Tathir (Tathir) (a.): temizleme.
Tavâif (a.): taifeler, zümreler.
Tavk (a.): gardanlık, boyun halkası.
Tavsif (Tavsif) (a.): vasıflandırma.
Tayarân (Tayaran) (a.): uçma.
Tazammun (a.): içine alma.
Ta'zib (Tazip) (a.): azap verme.
Tazlil (Tazlil) (a.): gölgelendirme.
Tazyik (a.): basınç.
Teahhur (a.): gecikme.
Teâtî (Teati) (a.): alıp verme.
Teâvün (Teavün) (a.): yardımlaşma.
Tebâh (Tebah) (f.): harap.
Tebâüd (Tebaüt) (a.): uzaklaşma.
Tebdil (Tebdil) (a.): değişme, değiştirme.
Teb'id (Teb'd) (a.): uzaklaştırma.
Tebşir (Tebşir) (a.): müjdeleme.
Tebyiz (Tebyiz) (a.): yazıyı temize çekme.
Tecâhül (Tecahül) (a.): bilmezlikten gelme.
Tecâvüz (Tecavüz) (a.): 1. geçme, aşma;

2. saldırma, sataşma.
Tecebbür (a.): zorlama.
Tecemmu' (a.): toplanma.
Tecemmül (a.): süs, süsülenme.
Tecerrüd (Tecerrüt) (a.): mücerretleşme.
Tecessüm (a.): cisimlenme, cisimleşme.
Tecrid (Tecrit) (a.): 1. soyma; 2. mücerret hale getirme.
Tedâvül (Tedavul) (a.): sürüm, geçerlik.
Tedârikât (Tedarikât) (a.): hazırlıklar.
Tedfin (Tedfin) (a.): gömme.
Tedhiş (Tethiş) (a.): dehşete düşürme, korkutma, yıldırma.
Te'dib (Tedip) (a.): edeplendirme, cezalandırma. (**Te'di-ben** edeplendirmek için).
Te'diye (Tediye) (a.): ödeme.
Tedkikaat (Tetkikat) (a.): incelemeler.
Tedmir (a.): mahvetme, yok etme.
Teemmül (a.): iyice düşünme.
Teenni (Teenni) (a.): acelesiz, düşünce taşınma yapma, temkinli davranma.
Teessürât (Teessürat) (a.): teessürler.
Teessüs (a.): kurulma, kuruluş.
Tefâvüt (Tefavüt) (a.): farklı olma, fark.
Tefekkürât (Tefekkürat) (a.): düşünmeler.
Tefâhür (Tefahür) (a.): övünme.
Teferrüs (a.): sezme, sezdirme.
Tefe'ül (Tefeül) (a.): 1. fal açma; 2. hayıra yorma, hayır başlangıcı sayma.
Tefrik (Tefrik) (a.): ayırdetme.
Tefsirât (Tefsirat) (a.): tefsirler, yorumlar.
Tegaafül (a.): bilmezlikten gelme.
Tehâşi (Tehaşi) (a.): çekinme.
Tehyic (Tehyic) (a.): heyecanlandırma.
Tehzib (Tehzip) (a.): iyi hale getirme, ıslâh etme.
Tehzil (eThzil) (a.): hezl suretine koyma, alaya alma.
Tekaaza (a.): sıkıştırma.
Tekâmül (a.): gelişme.
Tekbir (Tekbir) (a.): Allahü ekber [= Tanrı uludur] deme.
Tekdir (Tekdir) (a.): azarlama, paylama.
Tekellûf (a.): 1. külfetli iş yapma, zahmete girme; 2. özenme, gösterişe kapılma.

- Tekellüm** (a.): konuşma.
Tekerrür (a.): tekrarlama.
Tekessür (a.): çoğalma.
Tekevvün (a.): olma, oluş.
Teksir (Teksir) (a.): çoğaltma.
Telâfi (Telâfi) (a.): elden gideni sonradan yerine getirme, tekrar elde etme.
Telâhuk (a.): katılma.
Telebbüs (a.): giyme, giyinme.
Telef (a.): yok olma.
Telehhüf (a.): yapıp yakılma.
Televvün (a.): renkten renge girme, türlü türlü renkte olma.
Telezzüz (a.): lezzet alma, tad alma.
Te'lif (Telif) (a.): 1. uzlaştırma; 2. eser yazma.
Te'lifât (a.): telifler.
Telkib (Telkip) (a.): lâkaplandırma.
Telkinât (Telkinat) (a.): telkinler, bir düşünceyi sözle aşılama.
Telmih (Telmih) (a.): kapalı söyleme, sezdirme.
Telvis (Telvis) (a.): kirletme.
Temâdi (Temadi) (a.): devam etme.
Temashur (a.): maskaralık etme, maskaralık ederek alaya alma.
Temâyül (Temayül) (a.): meyillenme, eğilim.
Temâyülât (Temayülât) (a.): meyillenmeler, eğilmeler. (bk. **Temâyül**).
Temeddün (a.): medenileşme.
Temellük (a.): yaltaklanma.
Temevvücât (a.): dalgalanmalar.
Temsil (Temsil) (a.): 1. benzetme; 2. bir şeyin aynını çıkarma; 3. oyun, tiyatro; 4. misal.
Temyiz (Temyiz) (a.): ayırt etme.
Tenâvül (Tenavül) (a.): yemek yeme.
Teneffu' (a.): menfaat elde etme, faydalanma.
Tenhâi (f.): yalnızlık.
Tenvir (Tenvir) (a.): aydınlatma.
Tenzih (Tenzih) (a.): temize çıkarma, temizliğini bildirme.
Tenzil (Tenzil) (a.): indirme, düşürme.
Ter (f.): 1. nemli; 2. taze.
Terâkib (Terakip) (a.): terkipli, isim ve sıfat takımları.
Terakkiyyât (Terikkiyat) (a.): terakkiler, ilerlemeler.
Terdif (Terdif) (a.): ekleme.
Tereffu' (a.): yükselme.
Terekküb (Terekküp) (a.): birleşme.
Terkib (Terkip) (a.): 1. birleştirme; 2. (dilbilgisinde) isim ve sıfat takımı.
Tervic (Tervic) (a.): revaçlandırma.
Terza-rima (it): çoklukla italyan edebiyatında kullanılan bir nazım şekli. üçer mısralık bentlerden meydana gelir. Kafiye düzeni şöyledir: ababcb- cdc-ded... Dante'nin meşhur **Divina Commedia** adlı eseri bu şekilde yazılmıştır.
Terzil (Terzil) (a.): rezilleştirme.
Tesâdüm (Tasadüm) (a.): çarpışma.
Tesâvi (Tesavi) (a.): eşitlik.
Tesâvir (Tesavir) (a.): tasvirler. (bk. **Tasvir**).
Tesellâ (a.): teselli.
Teselli-bahş (a., f.): teselli verici.
Teshir (Teshir) (a.): elde etme.
Te'sirât (Tesirat) (a.): tesirler.
Tesliye (a.): teselli.
Te'sis (Tesis) (a.): kurma, kuruluş.
Teslim (Teslim) (a.): 1. verme; 2. bir düşüncenin doğruluğunu kabul ve itiraf etme.
Tesmimi (Tesmim) (a.): zehirleme.
Tesmiye (a.): isimlendirme, ad koyma.
Tesvid (Tesvit) (a.): müsvedde yapma.
Teşhis (Teşhis) (a.): 1. tanıma; 2. şahıs haline getirme.
Teşnil (Teşmil) (a.): şümullendirme.
Teşrifât (Teşrifat) (a.): protokol.
Teşrihât (Teşrihat) (a.): açıklamalar.
Tettebbu' (a.): araştırma, inceleme.
Tevâbi (Tevabi) (a.): tabi olanlar, bir kimsenin hizmetinde olanlar.
Tevakkuf (a.): durma.
Tevâli (Tevali) (a.): birbirini ardınca, gitme.
Tevârüd (Tevarüt) (a.): gelme.
Tevcih (Tevcih) (a.): 1. yönelme; 2. rütbe verme.
Teveccüh (a.): 1. yönelme; 2. bir kimse hakkında iyi duygu besleme.
Teveggul (a.): meşgul olma, uğraşma.
Tevhid (Tevhit) (a.): birleştirme.
Tevfik (Tevfik) (a.): 1. uydurma; 2. ku-

lun işini Tanrının rasgetirmesi.

Te'vil (Tevil) (a.): bir söz veya hareketin asıl mânasına göz yumarak, ona kendi maksadına uyacak şekilde mânâna verme.

Tevkif (Tevkif) (a.): durdurma, tutma.

Teylid (Tevlit) (a.): 1. doğurma; 2. doğurtma.

Tevsi' (Tevsi) (a.): genişletme.

Tevsim (Tevsim) (a.): isim verme, isim verilme.

Tevşih (Tevşih) (a.): süsleme, süslen-dirme.

Teyakkun (a.): y akından bilme.

Tezâyüd (Tezâyüt) (a.): ziyadeleşme, çoğalma.

Tezelzül (a.): sarsıntı, sarsılma..

Tezeyyün (a.): süslenme.

Tezlil (Tezlil) (a.): alçaltma, alçatılma.

Tezyin (Tezyin) (a.): süsleme.

Tezyinât (Tezyinat) (a.): süslemeler.

Timsâl (Timsal) (a.): resim, tasvir.

Tire (f.): 1. bulanık; 2. karanlık.

Tragedya (yun.) belli kurallara bağlı bir tiyatro türü. İlk örnekleri Yunanlılar tarafından verilmiştir. Bağbozumu tanrısı Dionysos şerefine yapılan dinî törenlerden doğmuştur. Tragedyanın başlıca özellikleri şu nokta üzerinde toplanabilir.

1. Tragedyada seyircinin korku ve acıma duygularının coşturulması gayesi güdülür.

2. Konusu mitologyadan ve seçkin kimselerin hayatlarından alınır.

3. «Üç Birlik» kuralına uygun ol-ması lâzımdır.

Üç Birlik kuralı şudur:

a. **Zaman Birliği:** Vakanın en çok 24 saat içinde geçebilir hissini uyandırmasıdır.

Bunu sağlamak için eserin konusu, vakanın neticeye en yakın yerinden alınır.

b. **Yer Birliği:** Vakanın baştan sona kadar aynı yerde geç-

mesidir. Yani, tragedyada dekor değişmez.

c. **Vaka Birliği:** eserin tek bir ana vaka etrafında gelişme-dir.

4. Çirkin sayılan olaylar (vurmak, yaralamak, öldürmek, v.s..) seyircinin gözü önünde geçirilmez. Bunlar dışarda yapılır, sahnede haberciler, sırdaşlar vasıtasıyla sadece hikâyesi anlatılır.

5. Manzum olarak yazılır.

6. Yüksek ve asil bir üslûpla yazılması lâzımdır. Kaba sayılabilecek sözlere yer verilmez.

7. Yunan tragedyası, birbiri arkasından devam eden diyalog ve koroların birleşmesinden meydana gelmiştir. Diyaloglar, eserin dramatik kısımlarıdır, korolar şarkı ve dansla söylenir. (XVII. yüzyılda yazılan tragedyalarda koro yoktur.).

8. Yunan trogedyasında eser bir bütün halinde, hiç aralıksız olarak temsil edilir; perde arası yoktur. (Dramatik kısımların aralarında ki korolar perde aralarına delâlet eder. (XVII. yüzyılda yazılan tragedyalarda korolar kaldırılmış, onların yerine perde araları konmuş, eserler 5 perde olarak yazılmıştır.)

Tûde (f.): yığın.

Tuğyân (Tuğyan) (a.): coşma, taşma, azma.

Tûl' (a.): uzunluk.

Tulû' (a.): (güneş ve ay hakkında) doğma..

Tumturâk (Tumturak) (a.): (söz hakkında) tantana, gösteriş, şatafat.

Tuyûr (Tuyur) (a.): kuşlar.

Tü: tüy.

Türâb (Türap) (f.): toprak.

Türbedâr (a, f.): türbe bekçisi.

U

- Ü'cûbe** (Ucube) (a.): pek acaip şey.
Ukbâ (a.): öbür dünya, ahiret.
Ukalâ (a.): 1. akıllılar; 2. akıllılık taşıyanlar.
Ukul (a.): akıllar.
Ulemâ (a.): âlimler, bilginler.
Ulâm (a.): ilimler, bilimler.
Ulüv, Ulüv (a.): yükseklik.
Ulvi (Ulvi) (a.): yüksek, yüce.
Ulviyyet (Ulviyet) (a.): yükseklik, yücelik.
Umde (a.): prensip.
Ummân (Umman) (a.): büyük deniz, okyanus.
Umûr (Umur) (a.): işler. (bk. **Emr**).
Unvân (Unvan) (a.): san.
Ustûre (Usture) (a.): mitologya.
Uzmâ (a.): çok büyük, en büyük.

Ü

- Üdebâ** (Üdeba) (a.): edipler, yazarlar.
Ülfet (a.): 1. alışma; 2. görüşüp konuşma.
Ümerâ (a.): emirler, bir memleketin ipleri gelen başkanları.

V

- Va'de** (Vade) (a.): zaman.
Vahdet (a.): birlik.
Vâhî (a.): boş, beyhude.
Vâhid (Vahid) (a.): tek, bir.
Vakaayi' (a.): vakalar.
Vâkıâ (a.): gerçi.
Vakfe (a.): durma.
Vâreste (Vareste) (f.): kurtulmuş.
Vârûn, Vârûne (f.): ters.
Vasat (a.): orta, ara.
Vâsi' (Vâsi) (a.): geniş.
Vaz' (Vazı) (a.): 1. koyma; 2. hal, duruş, tavır, davranış, tarz, biçim.
Vâzih (a.): açık.
Vâzi' (a.): koyan.
Vech (Vecih) (a.): 1. yüz; 2. tarz, sebep, münasebet.
Vegaa (a.): savaş, kavga.
Vehle (a.): dakika, ân, lâhza. (**Vehle-i** nazar: bakar bakmaz).
Vehm (Vehim) (a.): kuruntu.
Vakaar (a.): vakurluk, ağırbaşlılık.
Velvle (a.): gürültü, patırtı.
Verese (a.): mirasçılar.
Verlaine, Paul (1844 - 1896): Fransız sembolist şair.
Vesâit (Vesait) (a.): vasıtalar.
Veş (f.): gibi.
Vezâif (Vezaif) (a.): vazifeler.
Vukuât (Vukuat) (a.): vakalar, olaylar.
Vukuf (a.): bilme.
Vusûl (Vusul) (a.): vasıl olma, ulaşma.
Vuzâh (Vuzuh) (a.): açıklık.
Vücûh (Vücu) (a.): yüzler. (bk. **Vech**).
Vükelâ (a.): vekiller.
Vürûd (Vürut) (a.): gelme.
Vüs'at (Vüsat) (a.): genişlik.
Vüzerâ (Vüzera) (a.): vezirler.

Y

- Yağır**: hayvanların sırtında meydana gelen yara.
Yalabımak: parıldamak.
Yed (f.): el.
Yek (f.): bir.
Yek-nesak (f., a.): bir teviye, birörnek.
Yed-sân (f.): 1. her zaman, daima; 2. bir tarzda, beraber, eşit.
Yek-ser (f.): 1. baştanbaşa; 2. yalnız başına; 3. birdenbire, ansızın.
Yevm (a.): gün.
Yezdân (Yezdan) (a.): Tanrı.

Z

Zâhib (Zahip) (a.): 1. gidici, giden; 2. bir fikir ve zanna kapılan, sapan.
Zâhir (a.): görünücü, meydanda.
Zâil (Zail) (a.): yok olma.
Zâir (a.): ziyaretçi.
Zalâm (a.): karanlık.
Zamm, Zam (a.): ilâve.
Zâr (f.): 1. zayıf; 2. inliyen, ağlıyan; 3. ağlama.
Zarûrî (Zaruri) (a.): ister istemez olacak olan, mecburi.
Zebân (Zeban) (f.): dil.
Zebân-zed (f.): söylenen, söylenir olan.
Zehâb (Zehap) (a.): sanma, zan.
Zeklenmek: zevklenmek, alaya almak.
Zemîn (Zemin) (f.): 1. yer; 2. tarz, üslûp, ifade tarzı; 3. konu.
Zemm, Zem (a.): yerme.
Zemîm (a.): zemmedilmiş, yerilmiş, kötü. (bk. **Zemm**).
Zemzeme (f.): ahenkli ses, musiki.
Zen (f.): kadın.
Zer (f.): altın.
Zer-dûz (f.): altın işlemeli. (bk. **Zer**).

Zerrât (Zerrat) (a.): zerreler.
Zerre (a.): molekül.
Zevâhir (Zevahir) (a.): görünen şeyler.
Zevrak (f.): kayık.
Zevrakçe (f.): küçük kayık, sandal. (bk. **Zevrak**).
Zılâl (a.): gölgeler. (bk. **Zill**).
Zill, Zıl (a.): gölge.
Zımn (a.): 1. bir söz veya işin işyüzü; 2. maksat.
Zımnî (a.): kapalı olarak.
Zıkr (Zikir) (a.): anma.
Zillet (a.): alçaklık.
Zimmet (a.): 1. üzerine alma; 2. borç.
Zinde (f.): diri, canlı.
Zîr (Zir) (f.): alt, aşağı.
Zî-rûh (Ziruh) (a.): canlı.
Zî-suûr (Zişuur) (a.): şuurlu.
Ziynet (a.): süs.
Zuhûr (Zuhur) (a.): meydana çıkma, görünme.
Zül (a.): alçalma.
Zümrüdankaa (a.): masal ve efsanelerde adı geçen, fakat hakikatte var olmayan bir kuş.

Z 366

„SÖZLÜK“ – Seiten 331 bis 366 aus dem Schulbuch „METİNLE TÜRK EDEBİYATI“ (LİSE III. SINIF) der Reihe „YENİ LİSE KİTAPLARI“ yazan: Abdurrahman Nisari
Maarif Vekâletince ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

İnkilâp Kitabevi, İstanbul, Ankara Caddesi No: 155
YENİ MATBAA - İstanbul - 1955